

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO**

**PRAHA**

**MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM**

**2017–2020**

**DIPLOMOVÁ PRÁCE**

**Xenie Romsy**

**Hranice kulturně-sociální integrace první generace  
dospělých imigrantů v ČR.**

Praha 2020

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Martin Čížek, Ph.D.

**JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE**

**BACMASTER COMBINED (PART TIME) STUDIES**

**2017–2020**

**DIPLOMA THESIS**

**Xenie Romsy**

**Socio-cultural integration limits of the first generation  
adult immigrants in Czech Republic.**

Prague 2020

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Martin Čížek, Ph.D.

### **Prohlášení**

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Xenie Romsy

## **Poděkování**

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Martinu Čížkovi, Ph.D. za jeho vstřícný a ochotný přístup, za mnoho cenných a odborných rad, především za jeho trpělivost a metodické vedení. Velmi děkuji všem svým respondentům, kteří byli ochotni se zúčastnit rozhovorů, za jejich otevřenost a spolupráci. A také své rodině za podporu v době celostátní karantény během koronavirové pandemie 2020.

## **Anotace**

Diplomová práce se ve své teoretické části zabývá obecnou otázkou integrace imigrantů v hostující společnosti, její sociologickými, psychologickými a kulturními determinanty a limity. Praktická část pak vychází ze závěrečné zprávy kvalitativního výzkumu, v jehož základě leží analýza polostandardizovaných rozhovorů s pěti dospělými imigranty v České republice. V práci se pokouším o zmapování aktuálního sociokulturního postavení pěti dospělých imigrantů první generace v českém sociálním kontextu a rovněž o odhalení hranic jejich možností a subjektivní vůle k začlenění do majoritní společnosti. Prochází se takovými tématy jako vliv etnické komunity na respondenty, pohled na českou společnost, subjektivní vnímání svého postavení a míry integrovanosti ve společnosti rodilých Čechů.

## **Klíčová slova**

Sociokulturní integrace, imigranti, cizinci, národnostní komunita.

## **Annotation**

The diploma thesis in its theoretical part deals with the general issue of integration of immigrants in the host society, its sociological, psychological and cultural determinants and limits. The practical part is based on the final report of qualitative research, based on the analysis of semi-standardized interviews with five adult immigrants in the Czech Republic. In this work I try to map the current socio-cultural position of five adult immigrants of the first generation in the Czech social context and also to reveal the limits of its possibilities and subjective will to integrate into the majority society. It goes through such topics as the influence of the ethnic community on the respondents, a view on Czech society, the subjective perception of their position and the degree of integration in the society of native Czechs.

## **Keywords**

Socio-cultural integration, immigrants, foreigners, national community.



# OBSAH

<b>ÚVOD.....</b>	<b>10</b>
<b>1 O VÝZKUMNÉM ZÁMĚRU .....</b>	<b>14</b>
<b>I. TEORETICKÁ ČÁST.....</b>	<b>15</b>
<b>2 POJEM INTEGRACE .....</b>	<b>15</b>
<b>3 PROBLEMATIKA INTEGRACE A JEJÍ REFLEXE.....</b>	<b>16</b>
<b>4 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ INTEGRACI .....</b>	<b>19</b>
<b>5 PSYCHOLOGICKÉ A ANDRAGOGICKÉ ASPEKTY INTEGRACE.....</b>	<b>22</b>
<b>6 VÝBĚR Z PŘEDCHOZÍCH STUDIÍ.....</b>	<b>25</b>
<b>7 METODOLOGIE EMPIRICKÉ ČÁST .....</b>	<b>27</b>
<b>8 LIMITY, SUBJEKTIVNÍ A OBJEKTIVNÍ TĚŽKOSTI ZPRACOVÁNÍ</b>	<b>30</b>
<b>II. EMPIRICKÁ ČÁST .....</b>	<b>32</b>
<b>9 RESPONDENTI.....</b>	<b>32</b>
<b>10 KATEGORIE.....</b>	<b>34</b>
10.1 Způsob a schopnost vyprávění.....	34
10.2 Důvod imigrace do České republiky a původní plány.....	35
10.3 Ovládání jazyka hostující země .....	37
10.4 Zázemí v přijímající zemi. ....	40
10.5 Češi .....	42
10.5.1 Co je blízké .....	43
10.5.2 Co vadí.....	45
10.5.3 Rozdíly .....	46
10.6 Xenofobie a nacionalismus .....	49
10.7 Kultura .....	51
10.8 Hlavní pozitivum pobytu v ČR.....	55
10.9 Vnímání své integrace .....	56
10.10 Vize vlastní budoucnosti.....	61



<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>65</b>
<b>SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....</b>	<b>69</b>
Seznam použitých českých zdrojů.....	69
Seznam použitých zahraničních zdrojů .....	70
Seznam použitých internetových zdrojů.....	71
<b>SEZNAM ZKRATEK .....</b>	<b>73</b>
<b>SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ .....</b>	<b>74</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH.....</b>	<b>75</b>
<b>PŘÍLOHY .....</b>	<b>I</b>
<b>PŘÍLOHA A – OPORA POLOSTANDARDIZOVANÝCH ROZHovorŮ .....</b>	<b>I</b>
<b>PŘÍLOHA B – VZTAH ČESKÉ VEŘEJNOSTI K NÁRODNOSTNÍM SKUPINÁM ŽIJÍCÍM V ČR (BŘEZEN 2020). TISKOVÁ ZPRÁVA CVVM AV ČR.....</b>	<b>III</b>
<b>PŘÍLOHA C – BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE.....</b>	<b>VI</b>

## ÚVOD

Nic není tolik přirozeného pro lidská společenství, než přemístění jedinců i jejich skupin ve snaze nebo donucení změnit vlastní životní podmínky, ať už jde o Exodus, Velké stěhování národů nebo osídlování Nového světa Evropany. Stěhování a migrace je fenoménem provázejícím společnost již od okamžiku vzniku lidské bytosti.

Migrace a následná integrace imigrantů v novém prostředí, stejně tak otevřenost přijímajících společností jsou v kontextu celosvětové migrační krize posledních let velmi frekventovanými tématy publikací napříč světovými médii.<sup>1</sup> K těmto otázkám se obrací jak akademické obce, tak i laická veřejnost, včetně bulvárního tisku.

V letech 2014–2016 se migrační krize ocitla v centru pozornosti Evropské komise i vlád členských zemí EU. Právě migrace a její dopady se v posledních letech těší velké společenské rezonanci. Dle průzkumů provedených Eurobarometrem již v roce 2013 Evropané přisuzovali větší význam problému imigrace než záležitostem daní, důchodů, vzdělávání a dokonce terorismu, a v roce 2015 byl daný problém již na druhém místě, kdy postoupil první místo pouze palčivé otázce nezaměstnanosti. Ve zprávách vydaných Eurobarometrem v roce 2015 se zdůrazňuje, že řešení problémů spojených s růstem migrace se stalo prioritním úkolem jak pro evropské instituce, tak i pro národní vlády. V podmínkách složité sociálně-ekonomické situace vlády členských států EU obtížně vysvětlují svým občanům nutnost zaměstnanosti migrantů a jejich zařazení do ekonomiky. Růst nespokojenosti s výrazným přílivem nelegálních migrantů vyústíuje v šíření nacionalistických a protievropských nálad ve mnohých státech EU. Charakteristickým rysem se stalo sílení vlivu politických stran spekulujících na islámské otázce, přičemž radikalizace veřejného mínění narůstající během posledních let je v rozporu se základními cíli evropské integrace (Gavrilova, Zakaurceva, online, cit. 2019-06-18).

Otázka sociálně-kulturní integrace migrantů ve společnosti přijímajících států je jednou z těch nejsložitějších ve velkém množství migračních problémů. Navíc její řešení je znesnadněno růstem teroristické hrozby v Evropě. Odpor společnosti se

---

<sup>1</sup> Psáno před situací světové pandemie Covid-19 (pozn. autorky)

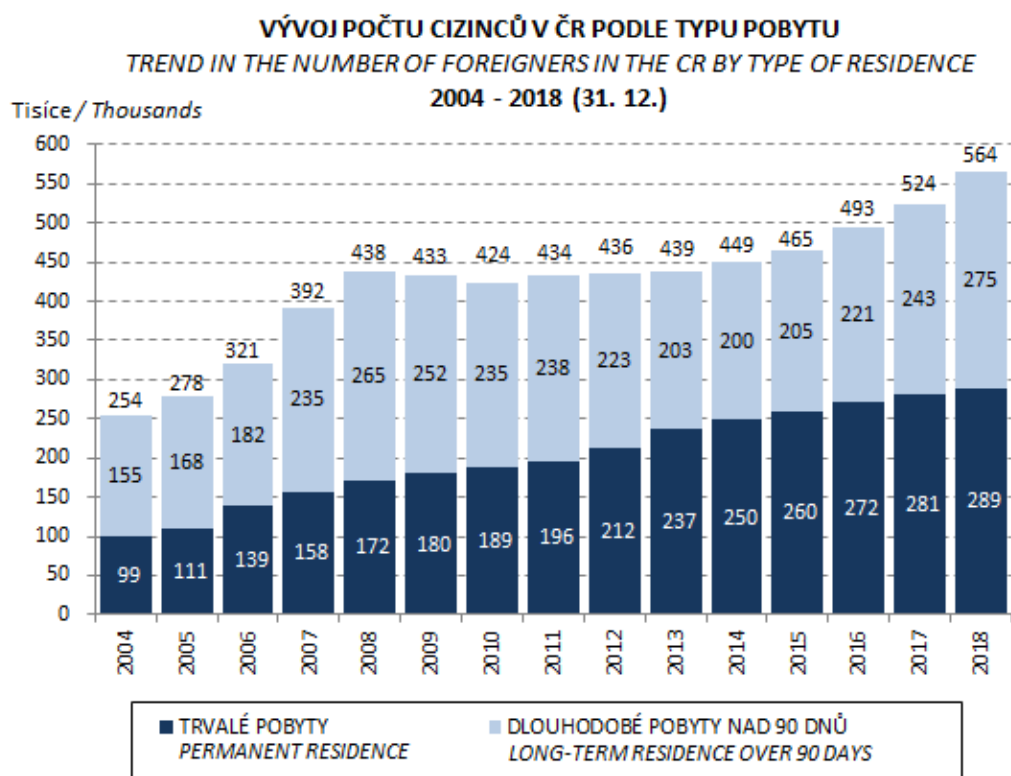
výrazně zvýšil v souvislosti s tím, že nelegální migrace je přímo spojována s prudkým růstem kriminality (Gavrilova, Zakaurceva, online, cit. 2019-06-18).

Ještě před vyostřením migrační krize v roce 2015 začalo být evidentní, že asimilace migrantů dle modelu tavicího kotle není možná z důvodu neschopnosti jejich pohlcení přijímající společností, zatímco politika multikulturalismu předpokládá příliš velký vliv etnických komunit na základní kulturu. Jakožto náhrada koncepce multikulturalismu v současné době se v Evropě postupně prosazuje praxe občanské integrace, u které se migrantům nabízí jistá úroveň sociálně-ekonomických práv za podmínky zachování rovnováhy mezi jejich právy a povinnostmi vůči většinové společnosti.

Kulturní aspekt integrace migrantů se uvádí jako jeden z nejdůležitějších, jelikož právě v oblasti sociálně-kulturních odlišností spočívá kořen těch potíží, s nimiž se evropská společnost setkala v situaci růstu toku migrace. Do popředí se dostává nutnost úspěšné sociokulturní integrace obrovského množství lidí pocházejících z prostředí velmi vzdálené evropské kultury, což se stalo vážnou výzvou pro Evropu. Ovšem i pro samotné imigranty se jedná o neméně náročný úkol, spojený s vnímáním nové kultury, vytvořením sociálních sítí a dosažením určitého sociálního statusu (Gavrilova, Zakaurceva, online, cit. 2019-06-18).

Specifičnost České republiky je v daném směru v tom, že naše země prošla organickým vývojem z původně vystěhovalecké země, kterou byla až do počátku 90. let 20. století, přes tranzitní zemi až po zemi imigrantskou, jakou v současné době je (Drbohlav In: Bernard, Mikešová, 2014, s. 527). Počet imigrantů, pobývajících na území ČR tak prudce stoupal až do roku 2008, kdy se na několik let v souvislosti s hospodářskou krizí zastavil a v podstatě se příliš neměnil po dobu 7 let. V tomto období, tedy v letech 2008–2014, se poměrně stabilně pohyboval v číslech 430 000–450 000. Rok 2015, jak se s ohledem na celosvětovou vlnu migrace dalo očekávat, však zaznamenal nárůst zájmu cizinců o pobyt v České republice, který přetrvává do roku 2018 (dle posledních dat ČSÚ). Tendence posledních 3 let tedy vedly k mohutnému zvýšení koncentrace imigrantů na našem území, jejichž četnost porostla za tak krátkou dobu o více jako 100 tisíc obyvatel (CVVM, online, cit. 2019-12-03). Tato data jsou znázorněná v grafu č. 1.

Graf 1: Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu



Zdroj: CVVM, online, cit. 2019-12-03

Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR je jedním z výzkumných subjektů, které se daným problémem zabývají kontinuálně v pravidelných ročních intervalech. Aktuální zpráva z průzkumu datovaného březnem 2019, oproti obdobné z roku předchozího, poukazuje na mírný nárůst přívrženců tvrzení, že v České republice žije příliš hodně cizinců. S tímto výrokem se naposledy souhlasilo 40% českého dospělého obyvatelstva ve věku nad 15 let, to znamená o 5% více, než tomu bylo v roce 2018. Situace světové migrační krize, vyhrocující názory a radikálněji polarizující postoje, přispívá k nárůstu odmítavých nebo dokonce xenofobních nálad uvnitř české populace, což dokládají výsledky šetření CVVM AV ČR zaznamenávající od roku 2015 až doposud „*nárůst podílu respondentů, podle kterých by cizinci vůbec neměli mít možnost dlouhodobě pobývat na území ČR*“ (CVVM, online, cit. 2019-12-03). Zároveň k důvodům pobytu cizinců na území ČR mají čeští občané výhrady: „*Nejméně přijatelným důvodem pro přijímání cizinců je to,*

*že se jim v Česku líbí a chtějí tady žít. S tímto odůvodněním souhlasí zhruba dvě pětiny lidí“ (Idnes.cz, online, cit. 2019-12-03). Co se týče otázky integrace imigrantu v české společnosti, zůstává stejným pohled veřejnosti na přizpůsobení se cizinců českých zvyklostem: dle názoru 75% Čechů „by se jim měli cizinci přizpůsobit co nejvíce. Názor, že by jim mělo být umožněno žít v ČR zcela podle jejich zvyklostí, zůstává marginální, souhlasí s ním 2% občanů“ (Idnes.cz, online, cit. 2019-12-03).*

V kontextu dané situace je kladen velký důraz české společnosti na poměrně rychlou integraci imigrantů do prostředí většinového obyvatelstva. Zdá se, že není čas čekat na asimilaci na druhou a třetí generaci imigrantů, na to je česká společnost stále příliš konzervativní. Jsou ovšem současní cizinci v první generaci toho schopní?

# 1. O VÝZKUMNÉM ZÁMĚRU

Diplomová práce, respektive šetření, které leží v jejím základě, si klade za cíl popsat aktuální sociálně-kulturní postavení dospělých imigrantů první generace v českém sociálním kontextu a také do jaké míry jsou schopní/ ochotní asimilovat se ve společnosti většinového obyvatelstva. Zároveň je potřeba definovat, kde jsou hranice jejich integračních aspirací, jelikož *„výsledkem celého procesu adaptace je široké spektrum alternativních scénářů, (...) včetně 'krajního konceptu asimilace' na jedné straně a formování separujících se trvalých etnických enkláv na straně druhé“* (Drbohlav, 2001, s. 11–12).

Cílovou skupinou daného výzkumu je soubor náhodně zvolených dospělých (čímž myslím věkový rozsah 20–60 let) mužů a žen, kteří se přistěhovali do České republiky již v dospělém věku, po ukončení studia, jako ekonomicky samostatní jedinci. Země (oblasti) původu ani důvod samotné emigrace v podmínkách nedefinujeme. Předběžný počet respondentů se odhadoval na 4–8 jedinců. Ve výsledku bylo dotazováno 5 osob. Důvodem zastavení sběru dat právě v tomto bodě bylo specifikum kvalitativního výzkumu, a sice tvrzení, že *„vzorek je nasycen tehdy, když další data nepřinášejí nic nového“* (Disman, 2011, s. 304).

# I. TEORETICKÁ ČÁST

## 2. POJEM INTEGRACE

Pojem integrace (imigrantů) se na první pohled zdá být univerzálním a pochopitelným. Empirické studie zaměřené obdobným způsobem jako daná diplomová práce však nevnímají termín integrace jako jednoznačný: „*Integrace imigrantů zůstává nejasně vymezeným pojmem, který si navíc ve výzkumném prostoru konkuruje s pojmem asimilace (...) v současné době je lze v podstatě považovat za synonyma, z nichž jedno se více používá v evropském kontextu (integrace) a druhé v americkém (asimilace)*“ (Bernard, Mikešová, 2014, s. 523). „*Jednotná a vyčerpávající definice pojmu integrace zřejmě neexistuje, a to ani ve sféře veřejných politik, ani ve vědeckém badání*“ (Leontiyeva, Mikešová, Tollarová, 2018, s. 7)

Nicméně máme-li zvolit si vysvětlení integrace, které by se hodilo pro daný text, mohlo by se jim stát následující: „*Integrace je kontinuální proces sjednocování elementů společenské struktury a procesů, které se v ní odehrávají, ve vyvážený funkční celek směřující k dosažení koheze a konsenzu, a tím i životaschopnosti společenského systému*“ (Horáková, 2001, s. 5). Z dané definice je jasné, že proces integrace je procesem oboustranným, tedy výsledkem spolupůsobení minority usilující o integraci a majority integraci do sebe dovolující. Více než to, i hostující majoritní společnost se musí naučit porozumět novým způsobům a kulturním vzorcům, které s sebou imigranti přinášejí. Tato práce však inklinuje k vnímání procesu očima právě těch integrujících se.

Vzhledem k tomu, že v předchozích definicích integrace, které jsme uvedli výše, padl termín asimilace jakožto jeho synonymum, uvedeme i popis pojmu asimilace, jak ho předkládá Giddens. Ve své dnes již klasické učebnici Sociologie popisuje asimilaci jako situaci, kdy „*většinová populace vstřebá (nebo pohltí) menšinu a ta převeze hodnoty a normy dominantní kultury*“ (Giddens, 2013, s. 555).

My se budeme tedy držet pojmu integrace.

### 3. PROBLEMATIKA INTEGRACE A JEJÍ REFLEXE

Jak již bylo zmíněno výše, integrace cizinců je proces interaktivní a oboustranný, neboť mluvíme o procesu interakce mezi migranty a většinovou populací. Ruský sociolog zabývající se problematikou migrace a integrace cizinců, E. Varšaver, tvrdí, že z pohledu imigranta integrace je proces ovládnutí nové kultury, přijetí norem, získání přístupu ke statusům, vybudování osobních vztahů se členy většinové společnosti a formování pocitu sounáležitosti s původním obyvatelstvem a identifikace s ním. Zároveň se však jedná o proces interakce mezi migranty a většinovou populací, tudíž i přijímající společnost musí ovládnout nové způsoby interakce s nově přicházejícími jedinci a přizpůsobit tomu i organizace dle jejích potřeb. Tedy jde o souhrn vztahů a poměrů mezi migranty a nemigranty na půdě většinové společnosti a taktéž jejich dynamika (Varšaver, online, cit. 2020-01-08). S danou tezí souhlasí české socioložky Y. Leontiyeva, R. Mikešová a B. Tollarová s odkazem na jiné světové sociology: Berryho, Bosswicka a Heckmanna, Ellise a Almgrena, Hamergera: *„Integrace migrantů je nejčastěji popisovaná jako komplexní, oboustranný a multidimenzionální proces zasahující do řady oblastí, (...) i většinová společnost se v reakci na imigraci se přizpůsobuje nebo se mění“* (Leontiyeva, Mikešová, Tollarová, 2018, s. 7).

Podívejme se na známé modely integračních politik. Na prahu 90. let minulého století teorie integrace cizinců zakládala na rozlišení čtyř historicky vykrystalizovaných přístupů k řešení soužití imigrantů a většinové společnosti. Každý z těchto pojetí imigrační a integrační politiky vychází bezprostředně z praktických zkušeností každé z konkrétních zemí. Mluví se o tzv. anglosaském, skandinávském, francouzském a německém modelech. První dva zmíněné jsou založené především na soužití odlišných kulturních etnik a multikulturalismus. Francouzský pojímá integraci jako oslabení původních etnických identit a kulturní asimilaci. Německý přístup vychází z předpokladu krátkodobého (cirkulačního) charakteru imigrace, tedy nejméně počítá s trvalým usazením imigrantů a dává jim velmi omezené možnosti začlenění do společnosti většinového obyvatelstva; bývá tak často označován za poněkud diskriminační. Nicméně pod vlivem historických událostí ve světě, a z nich pramenících ekonomických, sociálních a kulturních změn, jednotlivé modely byly podrobeny



procesu transformace, což je ke dnešnímu dni učinilo ve své podstatě velmi podobnými (Joppke In: Bernard, Mikešová, 2014, s. 525).

Jednotlivé integrační přístupy se vyznačují odlišnostmi v prováděné politice vůči přistěhovalcům, a následně se projektují do množství dostupných empirických dat informujících o životě imigrantů první i dalších generací. Na základě výzkumů v oblasti integrace však lze říci, že mezi mírou asimilace cizinců do společnosti původního obyvatelstva cílové země, rovněž jako utvářením vztahů mezi imigranty a většinovou společností, a přístupy v prováděné integrační politice státu jednoznačné korelace nejsou (Reitz, Aglan In: Bernard, Mikešová, 2014, s. 525).

Současné studie většinou strukturují asimilační proces do tří zjednodušených dimenzí, a sice sociokulturní, socioekonomické a často také politické. Přičemž sociokulturní stránkou se rozumí oblast kulturních zvyků, užívání jazyka, neformální sociability a identifikace; socioekonomickou – vzdělání, ekonomická aktivita, zaměstnanecká struktura; politickou dimenzí se pak rozumí politická participace (Bernard, Mikešová, 2014, s. 524).

Mluví-li se o integraci migrantů, často se uvádí teoretický koncept rozpracovaný německým sociologem Esserem, který rozlišuje čtyři základní formy společenské integrace: strukturální, kulturní, interaktivní a identifikační. Společně s tím odmítá lineární vývoj procesu integrace jako postupné pronikání do přijímající společnosti, stupeň po stupni podle čtyř ze vzájemně propojených dimenzí. Naopak vývoj situace probíhá paralelně ve všech vymezených oblastech (Esser In: Bosswick, Heckmann, 2006, s. 3). V českém kontextu tento koncept více prakticky a podrobněji rozpracovávají M. Rákoczyová a R. Trbola ve svém spisu „Sociální integrace přistěhovalců v České republice“ (Rákoczyová, Trbola, 2009, s. 25).

1. Skrze strukturální, tzv. placement, dimenzi migrant se ukotvuje v majoritní společnosti, pomocí přístupů ke klíčovým institucím (např. trh práce, vzdělávání, bydlení apod., znamená rovněž nabytí práv souvisejících s určitými situacemi a příležitost k vybudování sociálních vztahů.
2. Kulturní rovina integrace (neboli akulturace) představuje proces, díky němuž jednatel získává znalosti, povědomí o kulturních standardech a kompetence potřebné pro úspěšnou interakci ve společnosti, přičemž původní kompetence mohou být zachovány; „zde se jedná především

*o ovládnutí jazyka hostitelské společnosti, ale také o celkovou informovanost migrantů o životě v cílové zemi a z části i o životní styl nebo volnočasové aktivity“* (Leontiyeva, Mikešová, Tollarová, 2018, s. 8). Kulturní integrace má velmi důležitou roli, a právě na ní často nakonec závisí, bude-li celková integrace úspěšná. Tato rovina integrace nemusí nutně znamenat, že imigrant se musí vzdát kultury své země, a v zásadě popírá tvrzení, že přiblížit se jedné kultuře znamená poškodit tu druhou. Přistěhovalci mohou nárokovat práva a získávat status v nové společnosti, pouze pokud získají základní kulturní a společenské kompetence, pokud znají kulturní vzorce (Morgensternová, 2007, s. 148)

3. Ve třetí, interaktivní, dimenzi integrace dochází k vybudování a formování vztahů a společenských sítí jednotlivců v prostředí většinové společnosti, zahrnující ale i kontakty s příslušnými úřady a institucemi.(Esser In: Bosswick, Heckmann, 2006, s. 3). Tato poslední dimenze představuje integraci do společnosti na subjektivní úrovni.
4. Když mluvíme o loajalitě imigrantů vůči státu, ukotvení v symbolickém prostoru, mluvíme o čtvrté dimenzi, identifikační. (Esser In: Varšaver, online, cit. 2020-01-08). Pro pocit integrovanosti je nezbytné nalezení subjektivního vztahu k nové zemi pobytu, a zároveň vyrovnaní se se vztahem k zemi původu (Tollarová, online, cit. 2019-12-13).

## 4. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ INTEGRACI

Jedna z klasických sociologických škol, chicagská, kdysi prohlašovala za základní faktor ovlivňující míru integrace imigrantů do USA délku jejich pobytu, stejně jako jejich generaci. Spolu s tím příslušníci zmíněného sociologického směru obhajovali tezi, že postupná asimilace je nevyhnutelným procesem. Tím mají údajně procházet všichni cizinci, každý jiným tempem, někdy asimilace není záležitostí jedné či dvou generací, nýbrž několika. Nicméně asimilace jako kontinuální proces probíhá nějakou dobu, až ve výsledku dojde k úplnému splynutí cizince s většinovou společností. Hlavní soupeřící teorií v americké sociologii se stala teorie segmentované asimilace, která postulovala, že integrační proces u různých skupin cizinců je diverzifikovaný a výrazně koreluje s kontextem, do kterého imigranti přicházejí (podoba trhu práce, rasismus, sousedské efekty), a stejně tak na vlastnostech jejich etnických komunit (míra lidského kapitálu, soudržnost komunity). Vzájemné propletení těchto faktorů pak rodí různé podoby a stupně integrace, které ne vždy vypadá (a nutně musí vypadat) jako postupné rozpouštění se imigrantů v přijímající společnosti většinového obyvatelstva. Mluví se rovněž o možných podobách stagnace či sestupné asimilace, kdy následujícím generacím cizinců se nedostává možnosti vzestupné sociální mobility, v důsledku čehož dotyční jedinci nabývají spíše charakteristik tzv. underclass.

Výsledky studií uvedených přístupů jsou dosti různorodé, nicméně poukazují na několik podstatných aspektů:

Komunity imigrantů nejsou z pohledu integrace homogenní, situace je v praxi spíše opačná.

Průběh integrace v socioekonomické i sociokulturní sféře silně ovlivňují vzdělání, kompetence i jazyková vybavenost s jakými cizinec přichází do své předpokládané nové domoviny.

Existují výrazné odlišnosti z hlediska integrace jednotlivých etnických skupin, které jsou jen částečně vysvětlitelné rozdíly jejich sociální struktury.

Praxe integrace jednotlivých etnických skupin v různých zemích se často liší. Rozdíly mezi úspěšností integrace v různých zemích se ovšem nedaří příliš úspěšně systematicky vysvětlit.

Teritoriální segregace určitých etnických skupin cizinců není v Evropě tolik výrazná, z toho pramení i slabší význam lokalit pro integraci oproti USA. Efekty sousedství tedy hrají pouze sekundární roli (Bernard, Mikešová, 2014 s.526–531).

Míru sociokulturní integrace imigrantů ovlivňuje řada faktorů, přičemž ne všechny skupiny mají rovnocenné startovní pozice pro hladký průběh začlenění do majoritní společnosti. Obrátíme-li se ke zkoumanému prostředí české společnosti, pak jako jeden z takových příkladů uvedeme kulturní a jazykovou blízkost původních zemí, která jistě nesmírně zvýhodňuje některé etnické skupiny cizinců, například Ukrajince nebo Rusy. Vzhledem ke stejnému slovanskému původu ona podobnost dává zmíněným národnostem náskok a předpoklad vyšší rychlosti v procesu ovládnutí většinového jazyka (oproti příslušníkům asijských národů), jehož znalost je pro integraci klíčová. Podobně tomu, nositelé evropské a americké kultury mají zjednodušené podmínky pro integraci, jelikož mají k majoritě obecně kulturně blíž. Někdy se dokonce mluví o kategorizaci cizinců ze strany většinové populace, kdy jsou cizinci ve své předpokládané schopnosti se integrovat rozlišováni podle země původu (Leontiyeva, Mikešová, Tollarová, 2018, s. 8).

Empiricky bylo odhaleno několik jednoznačných faktorů determinujících úroveň integrace imigrantův ČR. K těm základním patří délka pobytu v České republice.

Společně s délkou pobytu roste i příležitost pro získávání informací, učení se kulturním specifickým nové domoviny a jazyku majoritní společnosti a rovněž zvyšuje pravděpodobnost navazování vztahů s příslušníky české populace. Na integraci totiž má vliv skutečnost, zda imigrant prošel primární socializací v českém prostředí, nebo ne, ačkoliv studie provedené v Německu (Janßen, Polat, 2005), Francii (Simon, 2003) i Holandsku (Crul, Doornik, 2003) ukazují, že ačkoliv by se mohlo zdát, že se druhá generace imigrantů integruje bezproblémově, není tomu skutečně tak. Její příslušníci vykazují vysokou míru sociálního vyloučení a jejich splynutí s majoritní společností je značně diferencované (Bernard, Mikešová, 2014 s. 530).

Věk, v němž imigrace proběhla, hraje klíčovou roli v procesu adaptace na nové kulturní prostředí. Zahraničními výzkumy prokazují, že na míru integrace má vliv vzdělání respondentů a jejich pracovní zařazení před přestěhováním do České republiky, které spolu se vzděláním indikuje vertikální sociální postavení imigrantů v původní společnosti (Tamtéž, s. 531).

Řadu aspektů průběhu integrace cizinců mohou do určité míry ovlivňovat i rozdíly mezi muži a ženami z hlediska genderových rolí, především jejich postavení v rodině. Dané závislosti se mohou projevat jak v socioekonomické, tak i v sociokulturní sféře.

Dalším faktorem indikujícím míru integrace jsou preference v bydlení. Imigranti bydlící v ČR se svojí rodinou mají většinou vyšší míru integrace do majoritní společnosti. Přistěhovalci, kteří volí ubytování sami nebo ve společnosti svých krajanů, kteří nejsou jejich rodinnými příslušníky, obvykle jsou typem dočasných pracovních přistěhovalců a jejich míra integrace je proto pravděpodobně nižší.

Volba bydlení obsahuje v sobě ještě jeden důležitý faktor integrace, kterým je rezidenční preference imigrantů. Předpokladem je, že imigranti, jež preferují bydlení v okolí svých krajanů, více usilují o udržení vazeb v rámci komunity a více se na tyto vazby spoléhají. Ačkoliv bydlení v blízkosti krajanů může mít řadu příčin, z nichž některé se sociokulturní integrací souvisejí jen nepřímo (cena, vzdálenost od místa práce, otevřenost trhu s bydlením aj.), pravdou je, že explicitně deklarovaná snaha bydlet v okolí svých krajanů souvisí ve většině případů s důrazem na sociální vazby v etnické skupině, což mnohdy oslabuje motivaci i snahu integrace do majoritní společnosti (Bernard, Mikešová, 2014 s. 530).

Pro integraci do majoritní společnosti jsou zásadní též plány přistěhovalců do budoucna, jinými slovy, zda a jak jednoznačně ti dotyční cizinci vidí v Česku.

Jedním z klíčových faktorů podporující zařazení imigrantů do hostující společnosti je též existence primárních sociálních vazeb. Migrace samotná bývá často pojímaná nikoliv jako výsledek individuálních rozhodnutí jedinců, nýbrž jako společné rozhodování celé rodiny (obvykle s ohledem na partnera/partnerku a děti) (Leontiyeva, Mikešová, Tollarová, 2018, s. 8).

I přes velký informační přínos konkrétních faktorů přibližujících průběh sociokulturní integrace imigrantů, za jedno z hlavních zjištění (a to klíčové pro náš výzkum) považujeme potvrzení teze výše zmíněných amerických sociologů o rozdílnosti průběhu integrace i míry integrovatelnosti mezi příslušníky jednotlivých etnických skupin cizinců. Zde vidíme odlišnosti mezi Ukrajinci, jako představiteli evropského východu, a Vietnamci, jako příslušníky východní Asie).

## 5. PSYCHOLOGICKÉ A ANDRAGOGICKÉ ASPEKTY INTEGRACE

Úspěšnost celého procesu integrace imigranta do majoritní společnosti z větší části závisí na úspěšnosti integrace v kulturní rovině. Znalost kulturních vzorců hostující společnosti a získání základních společenských a kulturních kompetencí je pro cizince mnohdy těžkým úkolem, ovšem právě toto mu dává možnost získání určitého statusu ve společnosti jeho nové domoviny a využívat svých práv. V tomto ohledu se týká začlenění jedince jeho kognitivní, behaviorální a postojevé změny. To obnáší prohloubení některých osobnostních rysů, např. sebereflexe, kulturní citlivosti, zvědavosti, tolerance, předcházení předsudkům, empatie, adaptability, sebedůvěry a snížená míra úzkostlivosti. Ale taktéž i znalosti, dovednosti a schopnosti člověka, kterým se dá naučit. Nicméně každý imigrant se s tím vyrovnává jinak. Zdárné zvládnutí adaptace v jiné kultuře a sociálním prostředí podmiňuje schopnost jedince vcítit se do specifik cizí mentality a naučit se interpretovat cizí vzorce chování, jinými slovy, musí poznat, co je vhodné a co ne. (Morgensternová, 2007s. 106).

Berry a Sam (2016, s. 68) ve svých pracích zkoumali faktory, které nejvíc ovlivňují schopnost jedince adaptovat se v prostředí nové kultury z pohledu psychologie. Ve výsledku odhalené faktory byly rozděleny na skupinové a individuální.

Individuální faktory:

- Věk jedince – největší míra integrace je zaznamenána převyšším u dětí a mladších lidí v produktivním věku.
- Vzdělání a inteligence – vyšší vzdělání a vyšší IQ se považují za faktory přispívající ke zrychlení procesu integrace.
- Absence vážných závislostí (např. alkoholismus, drogová závislost), a závažných psychických poruch.
- Kulturní a jazykové znalosti hostující kultury.
- Osobní motivace samotného imigranta, jeho vůle adaptovat se v novém kulturním prostředí.

Skupinové faktory:

- Kulturní distance – adaptace by měla být v závislosti na tom, jak jsou si kultury blízké, čím blíže si kultury budou, tím snadnější bude adaptace.
- Propojení národností a etnických skupin společnou historií.
- Rovnost postavení dvou kultur – vzájemné vnímání rovnocennosti mezi kulturou hostující společnosti a kulturou imigranta.
- Specifika výchozí kultury – v případě integrace představitelů kultur s vysoce ritualizovanými vzorci chování a velkou společenskou mocí tradic je míra integrace do majoritní hostující společnosti nízká. V takových případech dochází k pocitu nadřazenosti vůči přijímající kultuře projevující se ve vyšší míře arogance a nerespektování, toto v konečném důsledku výrazně snižuje motivaci k přizpůsobení se novým podmínkám a způsobuje uchování pevných vazeb na vlastní imigrantskou etnickou komunitu.

Otevřenost hostitelské kultury – míra tolerance s jakou přijímající společnost přistupuje k cizincům Mluvíme-li o integraci první generace dospělých cizinců jako o procesu kontinuální změny skrze jakýsi způsob sociálního učení, nesmíme zcela zapomenout ani na aspekt pokročilejšího věku představitelů skupiny zkoumaných imigrantů, který determinuje schopnost nasávat nové informace, učit se, přetvářet se, přijímat nové výzvy a adaptovat se na nové podmínky. Obrátíme se na pohled andragogiky. Zde však ani odborná literatura nám nedává jasnou odpověď na otázku, nakolik je dospělý člověk schopný se zásadně měnit. Setkáváme se se třemi názory:

- Dospělý člověk se ve své podstatě nemění. Jinými slovy, v kontextu sociálního učení to znamená, že primární socializace, a tím i výchova a pedagogika, by byly pro rozvoj člověka determinující. Vzdělávání dospělých by pouze mohlo nějakým způsobem dospělého člověka „doladovat“, čímž by se jeho schopnosti a dovednosti pouze prohlubovaly a rozšiřovaly.
- Dospělý jedinec se musí a může měnit na úrovni reálného jednání (performance), a to za podmínek zachování stability osobnosti.
- Dospělý se v průběhu života musí nejménou zásadně měnit. Vzdělávání dospělých by pak kromě vzdělávací úlohy přebíralo i úlohu pomocníka při zvládnutí změn identity (Beneš, 2014, s. 94).

Pro naše téma je velmi podstatná teze, že ačkoliv vliv primární socializace na dospělého jedince je velmi výrazný a zcela nepopiratelný, nevede však k nezvratnému a úplnému předurčení sekundární socializace. Dospělý se může nejen doučovat, ale i přeučit (Beneš, 2014, s. 95). Jinak řečeno, z hlediska andragogiky se tedy hranicím integrace dospělého imigranta meze nekladou, dospělý je schopný se učit, i přesto, že k osobnostním změnám dotyčného jedince učením dojít nemůže. Zajímavým a nezanedbatelným faktem ovšem je, že z pohledu vývojových fází jsou jednotlivé dimenze socializace, tedy kognitivní, emoční, motivační, jazyková, rozvoj identity atd., také závislé na stupni vývoje. Nesmí se ovšem zapomínat ani na existenci jistých optimálních fází (Beneš, 2014, s. 94–95).



## 6. VÝBĚR Z PŘEDCHOZÍCH STUDIÍ

Kvantitativní výzkum sociologů J. Bernarda a R. Mikešové na téma sociokulturní integrace přistěhovalců zkoumající míru začlenění dvou nejpočetnějších skupin imigrantů v ČR z Ukrajiny a Vietnamu, empiricky odhalil markantní rozdíly v působících faktorech a v samotném průběhu integrace každé ze zkoumaných etnických skupin.

Tak například u Ukrajinců, jejichž celková míra integrace je vyšší než u Vietnamců, je dominantním faktorem délka pobytu v České republice, doplňkovou roli pak hrají jejich sídelní preference a podoba domácnosti, které se zároveň s rostoucí délkou pobytu mění. S tím, jak se pobyty Ukrajinců v České republice postupně prodlužují, tedy můžeme hovořit o stále větší míře sociokulturní integrace této komunity.

Národnostní menšina Vietnamců má vyšší průměrnou délku pobytu v České republice než ta ukrajinská, nicméně v jejich případě má rostoucí délka pobytu mnohem slabší vliv na míru sociokulturní integrace. Ze všech zkoumaných faktorů jsou to sídelní preference Vietnamců, které nejvíce systematicky ovlivňují jejich míru integrace. Spolu s tím stojí i jejich věk, ve kterém se dotyční do ČR přestěhovali. Tedy Vietnamci, kteří do ČR imigrovali ještě před 18. rokem svého života, jsou integrováni o poznání silněji než jejich krajané, kteří přišli v dospělosti. Dané výsledky naznačují, že sociokulturní integrace Vietnamců probíhá v generačních skocích a úzce souvisí s primární socializací v prostředí ČR (Bernard, Mikešová, 2014).

Dalším rozsáhlým kvantitativním výzkumem integrace imigrantů v České republice za poslední léta je výzkum Leontiyevé, Mikešové a Tollarové (Leontiyeva, Mikešová, Tollarová, 2018) mapující život a pokusy o integraci cizinců v Praze, hlavním městě ČR. Výzkum byl zaměřen spíše na získání nových informací a měl celkově deskriptivní ráz, ovšem přináší několik velmi pozoruhodných faktů.

Pro integraci imigrantů v majoritní společnosti je také klíčové, zda svoji budoucnost a rovněž i budoucnost svých dětí vidí (a chtějí vidět) v České republice a jaké mají celkově plány do budoucna.

Ne všichni imigranti mají stejné startovní pozice pro začlenění do hostující společnosti Čechů: cizinci ze zemí východní Evropy se slovanským jazykem mají

jednodušší začátek právě díky podobným jazykům. Stejně tak Američané nebo Evropané jsou ve své sociokulturní integraci zvýhodněni, neboť mají k majoritě obecně kulturně blíže a staví na společných historických kořenech. Někde se dokonce mluví o kategorizaci cizinců ze strany většinového obyvatelstva, kdy jsou imigranti ve své předpokládané schopnosti integrovat se rozlišováni dle země původu (Rákoczyová a Trbola In: Leontiyeva, Mikešová, Tollarová, 2018, s. 8).

Za další významný faktor podporující začlenění cizinců do majoritní společnosti Čechů se považuje přítomnost primárních sociálních vazeb.

Jednotlivé oblasti sociokulturní integrace jsou vzájemně propojené a pro pochopení postavení imigrantů v majoritní společnosti nestačí obrátit pozornost jen na jednu dimenzi, která se na první pohled zdá být klíčová. Důležitý je totiž komplexní přístup (Leontiyeva, Mikešová, Tollarová, 2018, s. 15).

## 7. METODOLOGIE EMPIRICKÉ ČÁSTI

Daná diplomová práce vychází ze závěrečné zprávy výzkumu provedeného kvalitativní metodou<sup>2</sup>. Tato metoda byla zvolena především s ohledem na charakter vybraného tématu, kterým byl popis postojů a interních prožitků oslovených respondentů. Rovněž i výzkumný záměr, jimž bylo důkladné porozumění tématu na základě prozkoumání unikátních zkušeností respondentů, stejně jako ambice odhalit jeho nové aspekty, vyžadovaly jinou cestu, než používají metody kvantitativní. Dle Strausse a Corbinové právě „*kvalitativní metody se užívají k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevů, o nichž toho ještě moc nevíme. Mohou být také použity k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme. V neposlední řadě mohou kvalitativní metody pomoci získat o jevu detailní informace, které se kvantitativními metodami obtížně podchycují*“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 11). Hendl ve svém spisu také podotýká, že hlavním cílem kvalitativního výzkumu je „*objasnit, jak lidé v daném prostředí a situaci dobírají pochopení toho, co se děje, proč jednají určitým způsobem a jak organizují své všednodenní aktivity a interakce*“ (Hendl, 2016, s. 54).

Na základě poznatků o kvalitativním výzkumu víme, že jeho metodologie se vytváří nikoliv dopředu, nýbrž v průběhu sběru dat (Disman, 2011, s. 301). A tak i přesto, že ještě před samotným sběrem dat, tedy v průběhu přípravy výzkumu, autorka věděla, o jaké oblasti problematiky sociokulturní integrace dospělých imigrantů první generace se bude primárně zajímat, výzkumné hypotézy vzhledem k uvedené povaze kvalitativního výzkumu<sup>3</sup> stanoveny nebyly.

Jako konkrétní kvalitativní metoda sběru dat, která leží v základu výzkumu dané práce, byl použit polostrukturovaný/ polostandardizovaný rozhovor (neboli v jiných

---

<sup>2</sup> Termínem kvalitativní výzkum rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodů organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů (Strauss, Corbinová, 1999, s. 10).

<sup>3</sup> V kvalitativním výzkumu data nejsou sešněrována do korzetu předem připravených kategorií a hypotéz (...) Konstrukce formálních pracovních hypotéz v kvantitativním výzkumu prostě neexistuje“ (Disman, 2011, s. 299).

zdrojích uváděný rozhovor pomocí návodu<sup>4</sup>), a to hned z několika důvodů. Samotný rozhovor dává možnost respondentovi vést svůj výklad svobodně, aniž by byl tok jeho vyprávění přerušován, zarážen, přesměrováván nebo jakýmkoliv jiným způsobem ovlivňován. Zároveň daná metoda poskytuje nepochybné výhody kontaktu tváří v tvář, neboť „*při osobním setkání můj protějšek je bezprostředně přede mnou. Proto je mi po celou dobu dostupné to, čím je*“. (...) *Při setkání tváří v tvář je mnohem obtížnější jak dopustit se mylného výkladu, tak zachovat si ‚pokrytectví‘, než je tomu při méně ‚blízkých‘ formách sociálních vztahů*“ (Berger, Luckmann, 1999, s. 34–35). Nicméně návod vytváří jakousi oporu, zajišťující, aby se dostalo na všechna témata, která tazatele zajímají, a to i přesto, že způsob a pořadí získávání konkrétních informací osvětlujících vybraný problém, stejně jako i formulace pokládaných otázek, je na uvážení výzkumníka podle konkrétní situace. Tato opora interview pomáhá nejvýhodněji využít čas, a současně umožňuje provést rozhovory s několika lidmi strukturovaněji a ulehčuje tím následnou kategorizaci získaných informací (Hendl, 2016, s. 174). Jinými slovy, daná opora tedy slouží jako jistý společný jmenovatel, díky kterému neřízený charakter narativních dat je do určité míry nenásilně korigován. A zmíněný návod rozhovorů s respondenty pak koresponduje s částí výzkumných kategorií, na jejichž základě jsou data analyzována.

Používanou oporu, tedy soubor okruhů zájmu je uveden v příloze A.

Výzkumný vzorek šetření, na jehož základě je postavena daná diplomová práce, měl čítat 4–8 respondentů. „*Cílem konstrukce vzorku v kvalitativním výzkumu je reprezentovat populaci problému, populaci jeho relevantních dimenzí*“ (Disman, 2011, s. 304). Počet interviewovaných byl stanoven velmi orientačně, s ohledem na teoretický předpoklad, že v kvalitativním výzkumu výzkumník předem neví, kolik osob bude dotazovat a pokračuje, až je dosaženo teoretické saturace (Disman, 2011, s. 300). Zároveň z předchozích zkušeností sběru dat pro kvalitativní výzkum víme, že nelze kalkulovat s přesnými počty dotazovaných jedinců. Ve většině případů se totiž jedná o konkrétní úzce profilované osoby, které odpovídají striktně stanoveným kritériím výběru, z čehož vyplývá, že dojde-li k neočekávanému vypadnutí respondenta ze souboru, nový doplňující dotazovaný se v krátkém časovém horizontu nehledá snadno.

---

<sup>4</sup> Návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat (Hendl, 2016, s. 174).

Pro výběr dotazovaných osob byla použita strategie tzv. nepravděpodobnostního výběru úsudkem, který je „založen pouze na úsudku výzkumníka o tom, co by mělo být pozorováno a o tom, co je možné pozorovat“ (Disman, M., 2011, s. 304). „Provádí ho expert, který je dobře obeznámen se svojí klientelou“ (Jandourek, 2012, s. 247). V průběhu se záměrně distancovalo od postupu výběru nabalováním (snowball sampling), při kterém se „obracíme na jistý zárodečný soubor jednotek se žádostí o informace o dalších jednotkách vhodných pro zařazení do výběru“ (Jeřábek, 1993, s. 50), a který bohužel v případě zkoumání tématu přistěhovalců obecně (bez definování země jejich původu) může být velmi zkreslujícím a orientovat data směrem k určitým národnostním komunitám.

Výzkumná data byla z větší části zaznamenávána nahráváním mluvených dialogů mezi výzkumníkem a šesti vybranými respondenty na digitální fotoaparát. Ve dvou případech pak se přistoupilo na záznam videohovoru. Forma videozáznamů měla zajistit autorce práce možnost následně vytvořit kategorii popisu chování respondentů během dotazování, a tedy i komparace způsobů mluvení o určitých aspektech zkoumaného problému.

## 8. LIMITY, SUBJEKTIVNÍ A OBJEKTIVNÍ TĚŽKOSTI ZPRACOVÁNÍ

Nehledě na to, že sociologický výzkum považuje kvantitativní a kvalitativní metody šetření za rovnocenné a vzájemně se doplňující, volba kvalitativní metody pro zkoumání nese s sebou jistá omezení výsledných informací a svoje vlastní nebezpečí zkreslení. Zmíníme pouze některé z nich, a to ty, které omezují pravdivost dat vycházejících ze strany respondentů.

Tak Disman uvádí:

- Efekt morčete – zkoumaný jedinec je si vědomá skutečnosti, že je objektem zkoumání
- Výběr role – dotazovaný se může stylizovat do jisté role, která ho předvede v určitém požadovaném světle
- Měření jako zdroj změny – průběh interview může ve zkoumaných osobách vyvolávat postoje, které předtím neměli
- Stereotyp ve volbě odpovědí – respondent je tlačěn stereotypem společenských norem ve volbách odpovědí, i když se s ní nemusí ztotožňovat.
- Efekt záhlaví – zkreslující efekt představy dotazovaného o instituci, která výzkum provádí.

Na obhajobu kvalitativní metody však Disman uvádí, že nehledě na zmíněné minusy, daný typ výzkumu je méně zkreslující díky menšímu tlaku na redukci dat, oproti metodám kvantitativním (Disman, 2002, s. 296).

Kromě zmíněných obecných limitů šetření, vycházejících ze předem daných omezení metody, má tato práce i limity nesoucí charakter doporučení do budoucího výzkumu tématu. Takovým je například absence teritoriálního vymezení oblastí, z nichž pocházeli respondenti, tedy dotázaní imigranti nebyli vybíráni podle kritérií, která by určovala z jaké části světa, nebo politicko-ekonomických skupin zemí měli daní jedinci přestěhovat. Rozlišení východních a západních států, nebo států Evropy a Asie, EU a tzv. třetích zemí mohlo nabídnout zajímavější a hlubší pohled na problematiku

sociokulturní integrace cizinců. Na tento limit jsme narazili v průběhu zpracování získaných dat, avšak nepovažujeme daný postřeh za snižující hodnotu dané práce.

Za zmínění v kapitole o těžkostech v realizaci výzkumu, ležícího v základě této práce, stojí fakt, že hlavním úskalím nepřekvapivě bylo sejít se s respondenty na provedení osobního rozhovoru. Všichni dotazovaní, kromě každodenní práce měli i rodiny, někteří dokonce i malé děti, a to z velké míry určovalo jejich časové možnosti a absenci volného času.

Samotné shánění respondentů pro daný výzkum bylo poměrně nenáročné díky osobním kontaktům, a hlavně skutečnosti, že šetření se realizovalo v Praze, kde je největší koncentrace imigrantů v celé republice, jak je to logicky v každém hlavním městě. Většinu z nich jsme znali osobně, což usnadňovalo průběh rozhovoru, pokládání citlivých otázek a troufáme si říci, že i zvyšovalo upřímnost odpovědí. Zároveň oslovení imigranti nepřicházeli do kontaktu mezi sebou a kromě dvou jedinců se mezi sebou neznali, což považujeme za velmi podstatné faktum pro zachování různorodosti získaných dat.

## II. EMPIRICKÁ ČÁST

### 9. RESPONDENTI

Jak již bylo zmíněno v úvodní kapitole (a zároveň vyplývá ze samotného názvu práce), zkoumaným tématem je sociálně-kulturní ukotvení a z ní vycházející životní názory a plány imigrantů do České republiky, kteří se zde ocitli z vlastního rozhodnutí, a to po dosažení ekonomické samostatnosti.

Velmi podstatným kritériem (které ovšem vyplynulo samostatně, aniž by bylo stanoveno před výběrem respondentů) je legální cesta imigrace do České republiky a zcela legalizovaný pobyt v ČR jako v cílové zemi.

Žádný z respondentů nemá ani neměl v minulosti status azylanta nebo politického uprchlíka.

Do výzkumného vzorku jsme tedy nezahrnuli zástupce velmi početné v České republice skupiny tzv. studijních imigrantů, tedy jedince, jejichž původní imigrace proběhla za účelem studia na českých vysokých školách fakticky ve věku ekonomické závislosti na rodičích, kdy samotné rozhodnutí emigrace bylo do určité míry iniciováno a řízeno rodiči.

Státy původu v kritériích výběru respondentů nebyly definovány, tedy teritoriálně dotázaní imigranti mohli pocházet odkudkoliv, pouze s jedinou výjimkou, kterou tvořilo Slovensko z evidentního důvodu kontinuálního propojení slovenské a české kultury.

V základu daného kvalitativního výzkumu stojí rozhovory s následujícími lidmi:

Mika (43 let) pochází z Finska, je překladatelem a tlumočnickem z finštiny a němčiny. Do Česka se přestěhoval před 15 lety za svoji první manželkou. Teď je podruhé ženatý, první i druhá žena jsou Češky. Má celkem tři děti, všechny žijí v ČR.

Svitlana (50 let) je Ukrajinka. Je jedinou ženou v našem vzorku. A společně s tím i jednou ze dvou cizinců, pocházejících z východní Evropy. Na Ukrajině vystudovala pedagogiku a až do své emigrace působila jako učitelka. V České republice pak nehledě na svoje vysokoškolské vzdělání jako většina jejích krajanek bez dobré znalosti češtiny, začala pracovat jako uklízečka. V ČR žije 14 let. Aktuálně je družinářkou v české soukromé základní škole. Její dcera, které je 26 let, se nedávno přistěhovala za mámou do Prahy a studuje na vysoké škole.



Frederik (45 let) je z Dánska, z toho pět let žije v ČR, i když jak sám přiznává, samotná dokonavost přestěhování je pod otazníkem, dle svého názoru má dva domovy. Je podruhé ženatý s občankou Ruské federace (taktéž přistěhovalé do České republiky, ovšem za účelem studia na VŠ), se kterou prozatím nemají žádné společné děti. Jeho dvě děti z prvního manželství žijí v Dánsku. Je majitelem dánské výrobní firmy, která má pobočku i v Praze.

Nikolaj (62 let) se do ČR přestěhoval z Ruska před 23 lety již jako zralý muž s manželkou a dcerou (v té době 13 let). Je OSVČ a věnuje se dovážení drobných výrobků z Ruska. V našem souboru respondentů je věkově nejstarším.

Oliver (42 let) je původem z Německa, ačkoliv před přestěhováním do České republiky před 13 lety nějakou dobu pracoval v Nizozemsku. Je zaměstnaný v mezinárodní firmě, má českou manželku a tři děti, všichni žijí společně v Praze.

Pro větší přehlednost je dále na obrázku 1 znázorněno geografické rozložení původních domovin našich respondentů.

Obrázek 1: Mapa teritoriálního rozložení zemí původu respondentů výzkumu



Zdroj: Autorka práce, 2019

## 10. KATEGORIE

### 10.1. Způsob a schopnost vyprávění

Způsob prezentace vyprávění každého z respondentů by se stěží dal generalizovat, neboť stejně jako samotní dotazovaní jsou unikátními osobnostmi, tak ani jeden z pěti stylů monologu by se nepodobal tomu druhému. Mohou za to četné faktory, jako například odlišná míra sdílnosti, vyprávěčské vlohy, temperament, povaha, vztah k tazateli, subjektivní míra ne/příjemnosti probíraného tématu pro každého konkrétního respondenta, a v neposlední řadě i jeho ovládání českého jazyka.

Z předchozích zkušeností s dotazováním jedinců pro kvalitativní šetření zkoumající podobná témata týkající se integrace a migrace vůbec, jsme věděli, že pro naše respondenty rozhovor mapující jejich vztah k české sociokulturní sféře není ničím novým. Je více než pravděpodobné, že fakta svého života spojená s migrací (a související s nimi vlastní postoje a názory) museli svému okolí nejednou sdělovat. „Mince“ této skutečnosti má dvě strany. Tou kladnou měla být časem snížená citlivost tématu pro naše dotazované, a s tím spojený předpoklad jejich větší otevřenosti. Na druhou stranu nadprůměrná rutinnost mohla vyvolávat stereotypizaci, efekt *déjà vu*, z toho pramenící šablonovitost odpovědí a pasivitu interakce během interview. Je obtížné odhadnout, resp. zjistit, zda zmíněné faktory nakonec měly místo ve sdělování informací tázaných, nicméně zobecněně se dá říci, že průběh sběru dat od každého z imigrantů v našem výzkumném souboru probíhal v uvolněné atmosféře, a subjektivně vzato žádný jedinec nepůsobil dojmem, že povídání na téma integrace je pro něj traumatizující. Všechny rozhovory probíhaly v přátelské atmosféře a snad nikoho bychom nemohli nařknout ze škrobených a neupřímných odpovědí. Reakce tázaných byly povětšinou spontánní, celkové naladění pozitivní a ochota sdělit svůj příběh poměrně vysoká. K ochotě je nutné dodat, že několikrát během interviewování jsme měli pocit, že dotazovaní imigranti si pozornost ke svým životům i osobním příběhům užívali a byli potěšení naším zájmem.

## 10.2. Důvod imigrace do České republiky a původní plány

V dané kategorii se částečně odrážíme od definic klasické push-pull teorie migrace, která rozpracovává tezi, že migrace mezi zeměmi se dá vysvětlit na základě faktorů vyhánějících lidí z jejich původních domovin, což jsou takzvané „push faktory“, a faktorů přitahujících vyhnané jedince do cílových zemí, tedy „pull faktory“ (Castles, Miller, 2009, s. 28).

Ve všech příbězích našich respondentů pull faktory se točí kolem partnerských nebo romantických vztahů a práce (podnikání). Zajímavým okamžikem je, že v téměř polovině případů pull faktory se shodují s push, a souvisí s romantickou citovou situací, která byla do určité míry a trochou nadsázky iracionální:

*M: Rozhodnutí padlo skoro bez většího uvažování. Bylo to z rodinných důvodů, tehdejší partnerka pochází z ČR. (Mika)*

*O: Proč Česko? To se občas taky ptám ((smích)). Měl jsem českou přítelkyni, teď manželku, a s tou pak rodinu. (Oliver)*

Pro zbytek respondentů Česká republika byla atraktivní i jakožto vhodné místo pro práci (podnikání). Tak například i přesto, že pro Frederika primárním lákajícím kritériem byla také česká partnerka, nicméně bylo to nakonec právě podnikání, které ho usadilo v České republice dlouhodobě a udrželo ho zde i po skončení vztahu. Kombinace partnerského a pracovního důvodů přivedla do ČR i Svitlanu:

*F: Do ČR jsem se dostal náhodou, byl jsem tu na dovolené v 2012 a seznámil se s Evou (svoji tehdejší přítelkyní), která mi pomohla s rozjetím pobočky a založením české společnosti. (Frederik)*

*S: Jezdila jsem za manželem o prázdninách. Tak trochu jsem to tu znala a měla kamarády... (Svitlana)*

Ryze praktický pracovní důvod zastupuje případ Nikolaje:

*N: Já tu měl známé z podnikání (...). Je to Evropa, civilizovaná země, ale kultura ne tak daleko od ruských. (Nikolaj)*

Tak či onak v žádném z rozebíraných příběhů nebyla Česká republika cílem imigrace naslepo, vždy se jednalo o místní lidi, kteří katalyzovali stěhování našich respondentů. Úplně jinak je tomu v situaci s tzv. vyháněcím faktorem. Zde jsou patrné rozdíly na základě země původu, kterou respondenti opouštěli: zatímco původní občané zemí EU (ti blahobytnější) si mohou dovolit jednat na základě vlastních osobních emocí, kdyžto zástupci východu řeší buď tíživou životní situaci, nebo minimálně hledají lepší podmínky pro život celé rodiny.

Pro Svitlanu push faktorem byla špatná finanční situace. Ona jako jediná v našem souboru neplánovala svůj pobyt nadlouho, přiznává totiž, že v původním plánu byl pouze krátkodobý brigádní přivýdělek. Neuspokojivé ekonomické podmínky po rozchodu s manželem ji přivedly k myšlence o pracovní emigraci z Ukrajiny.

*S: Neplánovala jsem tu zůstat. Přijela jsem přivydělat na tři měsíce. Život to rozhodl za mne (...) Pochopila jsem, že tady se žije líp, když je člověk pracovitý, vždy najde práci a uživí rodinu. (Svitlana)*

Dokonce i způsob uvažování Svitlany o životě v Česku se ubírá směrem k úvahám o přežití a naplnění základních existenčních potřeb. Druhý představitel východní země původu v našem vzorku, Nikolaj, mluví podobně, jen s tím rozdílem, že pro něj zřejmě nebyla emigrace z Ruska ostrou otázkou přežití, nýbrž chladným a zodpovědným rozhodnutím na cestě ke zvýšení životní úrovně své rodiny:

*N: Práce, lepší pro podnikání v mém oboru a také lepší pro život mých dětí, pro dceru. (Nikolaj).*

Frederika, Míku a Olivera vlastně nic z jejich země původu „nevyhánělo“. Více než to, Oliver v průběhu výzkumného rozhovoru nechápal, o jaké migraci je řeč, jelikož se imigrantem být necítí.

*O: Já neimigroval, mám stále německé občanství (...) Stále jsem doma, v Evropě. (Oliver)*

Jde pouze o Oliverův subjektivní pocit, nebo i ostatní respondenti z Evropské unie vnímají Českou republiku jako součást velkého státu, jehož jsou občany? Na tuto otázku se pokusíme zaměřit později, v kategorii sebevnímání a náhledu na podobnost a rozdílnost vlastní a hostující kultury. Ačkoliv musíme přiznat, že tato myšlenka nás,

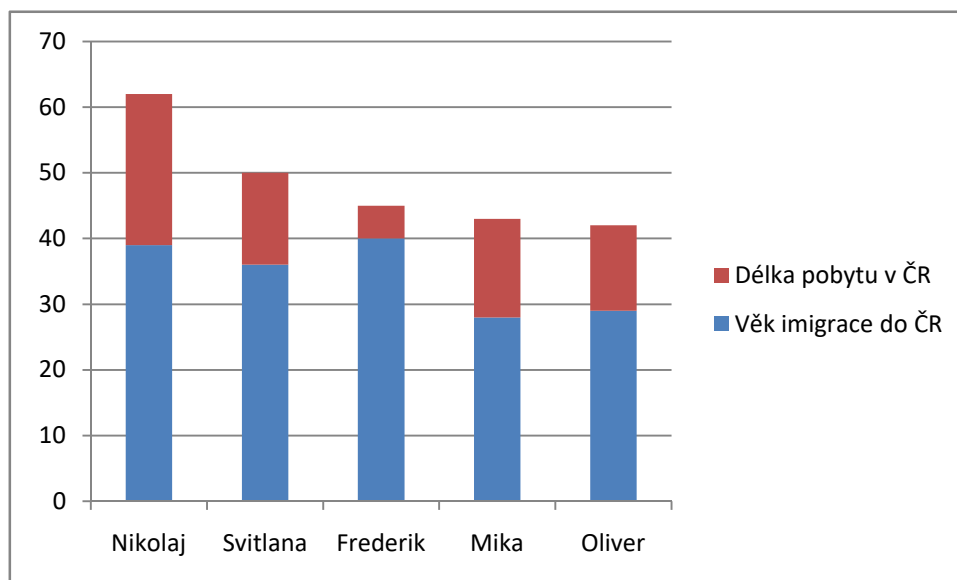
výzkumníky, periodicky napadala po dobu analýzy celého šetření. Necháme ji tedy jako nezodpovězenou, avšak hodnou dalšího zkoumání.

### 10.3. Ovládání jazyka hostující země

Základní podmínkou procesu kulturní integrace imigrantů je společně sdílený jazyk, který se stává nástrojem porozumění a sblížení příslušníků odlišných národů, existence požadavku na znalost společně sdíleného jazyka však neznamena, že původní jazyk imigrantů bude potlačen a většinovou společností úplně ignorován (Horáková, 2001, s. 8).

Z grafu č. 2 je vidět doba pobytu dotázaných přistěhovalců z našeho výzkumného souboru v České republice s vyznačením jejich věku.

Graf 2: Doba pobytu respondentů v ČR v letech



Zdroj: Autorka práce, 2019

Všichni cizinci v našem výzkumu mluvili česky, kromě jednoho. Tím byl Frederik, který již při domlouvání termínu rozhovoru požádal, aby dotazování probíhalo v angličtině. Anglicky mluví téměř stále, když není v Dánsku, proto je pro něj mnohem

komfortnější než čeština, kterou ovládá velmi málo, nehledě na svůj poměrně dlouhý pobyt v ČR. Nikdy totiž nebyl motivován, natož nucen se jazyku většinové společnosti učit, což můžeme hodnotit i jako projev nízké motivace o integrování do společnosti Čechů. Frederik to však popírá:

*F: Žádné kurzy jsem nenavštěvoval a z češtiny pořád umím jen pár slov (...) Pořád si říkám, že bych se česky měl naučit, dalo by mi to více možností, ale v brzké době to nevidím reálně ((usmívá se)). (Frederik)*

*F: Čeština jako slovanský jazyk je pro mne těžký jazyk. (Frederik)*

Jak jsme zmínili v kapitole popisu respondentů, Frederik neprezentuje svůj pobyt v ČR jako emigraci, je se svoji pozicí relativně spokojen a nepovažuje za nezbytně nutné něco na ní měnit, nicméně má jasno v tom, jak by se obecně přistěhovalci měli chovat:

*F: Lidé ze zahraničí by se neměli chovat nehezky, místní jsou z toho unavení. (Frederik)*

Zde ještě jednou narážíme na předpoklad, že imigranti ze západních států, zvláště ti, kteří ovládají angličtinu na komunikativní úrovni, nejsou příliš motivováni v plné míře ovládnout jazyk většinového obyvatelstva České republiky. Nemůžeme to však říci jednoznačně, Oliver i Mika mluví česky velmi dobře. Ovšem každý z těchto dvou mužů měl svůj vlastní důvod k vypořádání se z neznalosti češtiny: ten Oliverův vychází ze situace, že coby zaměstnanec po přestěhování byl obklopen Čechy:

*O: V české firmě jako jediný cizinec jsem neměl jinou šanci než se naučit ((smích)). (Oliver).*

Frederik vlastní i řídí firmu sám, mezi jeho zaměstnanci v české pobočce jsou kromě Čechů a Dánů i příslušníci jiných národností – Slováci, Řekové, Rusové atd. Hlavním jazykem je tedy angličtina jakožto jazyk mezinárodní a český jazyk ve výsledku není při komunikaci nutný.

V případě Miky apel na jazykovou vybavenost byl zřejmě jeho vlastním rozhodnutím a přesvědčením. Mika mluví plyně, téměř bez stylistických chyb a jen

s nepatrným přízvukem. Navíc jeho slovní zásoba a výborná schopnost vyjadřování v češtině je obdivuhodná.

*M: Absolvoval jsem celkem tři kurzy češtiny na univerzitě ve Finsku. A kurz češtiny na FF UK během výměnného pobytu. (...) Ano, přijel jsem s elementární znalostí češtiny (Mika).*

Za daným rozhodnutím může stát i to, že Mika je překladatelem a ať už podvědomě nebo i vědomě považuje znalost jazyka většinové společnosti za přínosnou z pohledu dlouhodobého pobytu v zemi. Rovněž tomu nahrává i skutečnost, že stěhování do ČR nebylo ukvapeným a neplánovaným, nýbrž důkladně promyšleným a proběhlo v mladém věku v důsledku sňatku s Češkou.

Zajímavostí však je, že jak Mika, tak i Oliver (o Frederikovi nemluvě) v rozhovorech potvrdili, že stále občas pocítují jazykovou bariéru. Tu cítí i Svitlana, ačkoliv svoji současnou jazykovou úroveň hodnotí jako dobrou. Přijela totiž do ČR s nepatrnou znalostí češtiny, kterou získala díky návštěvám svého tehdejšího manžela, nárazově pracujícího na stavbách v Praze.

*S: Jezdila jsem za manželem o prázdninách. Tak trochu jsem to tu znala a měla kamarády... Pak televize, noviny, český kolektiv... Mám v plánu se zlepšovat (Svitlana)*

Nikolaj mluví česky hůře, se silným přízvukem a četnými dysgramatismy. Sám to zdůvodňuje tím, že často pracovníě pobývá v Rusku, někdy 1-2 měsíce. Za tu dobu komunikace výhradně v ruštině pak na český jazyk zapomíná:

*N: Domluví se, víc ze sebe nevyždímám. (...) Jsem často v Rusku, český jazyk hodně zapomenu za ten měsíc. Potom přijedu a učím se. Nechodím na kurzy, ne, já použít televizi třeba. (...) Jazykovou bariéru mám pořád. (Nikolaj)*

Podle současných výzkumů o kurzy češtiny (zejména pak ty přípravné a profesní) obecně více stojí cizinci z východních států a zemí mimo EU. Pro tuto skupinu cizinců je získání povolení k trvalému pobytu nebo profesní postup, popř. práce vůbec, má životní důležitost. Oproti tomu cizinci ze států Evropské unie a západních zemí se vcelku dobře vystačí se znalostí anglického jazyka, který obvykle ovládají na poměrně vysoké úrovni (Leontiyeva, Mikešová, Tollarová, 2018, s. 39).

## 10.4. Zázemí v přijímající zemi

Velkou roli v procesu integrace hraje komunikace s jinými lidmi a nejbližší kruh známých a přátel. Do rodiny se člověk narodí a výběr lidí kolem své rodiny nedokáže ovlivnit, přátele a životního partnera si vybírá sám. Komunita přátel ovlivňuje jedince kolikrát víc, než si to schopen připustit.

Podle Leontiyevové, Mikešové, Tollarové a dalších významných sociologů (Drbohlav, Ezzeddine, Lukšíková, Nekorjak, Hofírek aj.) je začleňování cizinců do majoritní společnosti často usnadněno existencí fungujících krajaňských sítí. Nicméně jejich působení je většinou přínosné v počátečních integračního procesu. Dále v pokračujících fázích integrace je spíše překážkou v rozšiřování kontaktů s domácí populací. Orientace na sociální interakci v rámci vlastní etnické komunity však může být do jisté míry vynucená, a to s ohledem na negativní postoj majoritní společnosti k cizincům a na segregaci (Leontiyeva, Mikešová, Tollarová, 2018, s. 8).

Praha, v níž aktuálně žijí a pracují všichni dotázaní imigranti, nahrává oběma přístupům: je jednak snadné se rozplynout ve velkoměstě a být stále sám sebou nebo pozměnit vlastní identitu směrem k většinové společnosti, která to v hlavním městě velkoryse umožňuje, zároveň v Praze není obtížné napojit se na vlastní etnickou komunitu, nebo dokonce segregovat se do určité městské části či na konkrétní sídliště preferované krajaňy. Z velké míry postup je na rozhodnutí samotných imigrantů.

Zde se ke slovu obvykle dostávají vlastní rodiny, partneři, děti a další blízké osoby, které se zdržují ve stejné domácnosti nebo v těsné blízkosti samotných imigrantů. Proto další z námi zkoumaných kategorií daného výzkumu bylo zázemí, v jakém se dotázaní imigranti pohybují.

Oliver, Frederik a Mika stěhovali se za svými českými protějšky, Mika a Oliver pak založili rodiny a pořídili si děti, se kterými sdílejí domácnost, čímž se v podstatě vyhnuli maximálnímu napojení na komunitu svých krajaňů.

Unikátním případem je Frederik: je nesnadné spekulovat o tom, jakým způsobem by se odehrávala jeho integrace ve společnosti Čechů, kdyby se krátce po přestěhování do Prahy nerozešel se svoji českou přítelkyní (která ostatně byla, jak jsme již zmiňovali, jedním ze dvou hlavních důvodů jeho imigrace do České republiky) a následně se



neozženil s taktéž imigrantkou pocházející z Ruska. Z našeho pohledu jeho motivace k přiblížení se k české společnosti byla tímto krokem z velké části oslabená.

Nikolaj se přestěhoval se svojí rodinou, která byla založená ještě v původní domovině, zde je však patrný velký respekt, téměř vůle ke splnutí se společností přijímající, kterou si zatím nedokážeme vysvětlit z informací, které nám tento respondent poskytl.

*N: Moji přáteli to je moje rodina – manželka a dcera, manžel dcery, vnuky. (...) Jsem duší Rus, ale vážím Čechy. Myslím, že nepoctivé žít tady, všechno používat, ale česky nemluvit, je to neúcta. (Nikolaj)*

Podobně působí i výpověď Svitlany, která se po rozvodu s manželem přestěhovala do České republiky sama, a v původních začátcích se napojila na ukrajinskou komunitu. Z rozhovoru s ní na téma integrace je cítit téměř euforie, radost a spokojenost se stavem věcí. Respondentka působí pozitivně. Zřejmě je se svým současným postavením a průběhem integrace maximálně ztotožněná.

*S: Chci zůstat tady. Neplánuji vrátit se zpátky, nechci. Chci, aby moje dcera tu žila. (Svitlana)*

Její příklad je potvrzením teze o vhodnosti kontaktu a podpory ze strany komunity krajanů v úplných počátcích, po základní adaptaci však její síť je ve věci integrace do majoritní kultury kontraproduktivní. Ostatně přesně takovou praktickou zkušenost popsal ve svém rozhovoru Mika:

*M: Ted' jsem téměř výhradně v českém prostředí. Nestýkám se se svými krajany v ČR prakticky vůbec, ale zároveň udržuju sociální kontakty v zemi původu. V začátcích jsem udržoval kontakty s finskou komunitou v Praze, ale bránilo mně to v adaptaci do české společnosti kvůli sociálně-kulturní bublině, která byla (zřejmě nechtěně) vytvořena kolem této komunity. (Mika)*

Všichni z respondentů nechali ve své zemi původu rodiče, sourozence, kamarády. Všichni jsou s nimi ve styku, jak fyzickém (jezdí za nimi na návštěvu), tak virtuálním (telefonování, emaily, Skype). Současně s tím má každý z dotazovaných svoje děti vedle sebe, v České republice, ať už je mají s českým partnerem / partnerkou, nebo taktéž s cizincem. Výjimkou je Frederik, kterému děti zůstaly v Dánsku s mámou,

Frederikovou první manželkou. Rovněž je jediným dotazovaným imigrantem v našem vzorku, který se v průběhu celého rozhovoru ani jednou nezmínil o svých českých přátelích, pouze o těch z původního domova.

*F: V Dánsku zůstávají přátelé, občas někdo přiletí do Česka. (...) Okolí stále zůstává dánské. Nebo spíš skandinávské. (Frederik)*

Můžeme to vnímat jako nezáměrné vyřazení Čechů ze skupiny potenciálních blízkých lidí, aniž by si toho byl sám vědom? Zbytek dotazovaných velmi shodně mluvili o existenci blízkých přátelích jak na straně většinové populace, tak i mezi původními krajany, popř. setrvávajících v původní domovině. Upřímnost deklarace takového rozložení v zastoupení blízkých kamarádů mezi kulturami může být a nepochybně je do jisté míry zpochybnitelná právě na základě již zmíněného stereotypu ve volbě odpovědi. Odpověď maximální integrovanosti do české společnosti je od respondentů očekávaná, tedy žádoucí. Tak či onak, pracujeme s empiricky získanými daty a přistupujeme na pravděpodobnost jejich zkreslení.

## 10.5. Češi

Provedeme-li paralelu mezi hlavním tématem našeho výzkumu a sociologickou teorií sociálních skupin, zjistíme, že za předpokladu přistoupení imigrantů na proces zařazení do majoritní společnosti, skupina většinového obyvatelstva se pro cizince stává skupinou referenční. Podle Petera L. Bergera referenční skupinou je takový soubor jedinců, který slouží individuu jako standard hodnocení vlastního chování, aspirací, postojů atd., s nímž se jedinec srovnává a na členství v níž aspiruje, není-li jejím členem (Berger, 2007, s. 194). Teritoriální vyčlenění ze země původu imigranta musí vést v první řadě ke snaze o integraci do společnosti hostující země, nebo uchýlení k etnické komunitě bývalých spoluobčanů.

Česká společnost se nemůže pro cizince stát chtěnou a žádoucí skupinou jen tak, jednoduše na základě toho faktu, že se zde v současnosti z nějakého důvodu nacházejí.

Nezbytné je přání cizince být součástí místního lidu, pro které je zase podstatné jisté sympatie a citový vztah k těm, mezi kterými se v daném čase pohybují (a pravděpodobně pohybovat budou i nadále). Spolu s tím cizinec si musí být vědom toho, že jeho aspirace jsou realizovatelné, bariéra mezi kulturou přijímající a kulturou jeho vlastní není nepřekonatelná. Záměrně nepoužíváme formulaci „kultura původní společnosti“; jedinec nemusí vždy sdílet hodnoty a vzorce etnika nebo skupiny, ze které pochází, často jsou to právě odlišné postoje, které podporují v jedinci touhu emigrovat a přijmout novou kulturu za svoji vlastní.

Z pohledu Tollarové (2006, odst. 45), integrovanost je nalezení určitého vztahu k nové zemi pobytu, avšak zároveň i vyrovnání se se vztahem k zemi původu.

Danou kategorií analýzy neoficiálně pojmenováváme „My a oni“, jinak řečeno, naši dotazovaní imigranti versus Češi.

### 10.5.1. Co je blízké

Člověk obecně (a teď nemáme na mysli pouze cizince) by se nerad integroval do skupiny jedinců, kteří mu připadají naprosto cizí a jejíž hodnoty neuznává. Přítomnost jistých sympatií je zde absolutně nezbytná. Proto korelace mezi stavem ztotožnění s majoritní kulturou a mírou integrace je pozoruhodným faktorem.

V části rozhovorů týkající se sebezařazení v prostředí české kultury odpovědi interviewovaných se dosti lišily. Svitlaně byly blízké česká přátelskost a ochota pomáhat, která podle jejích slov, jí sama o sobě usnadnila cestu integrace, dovolila odpoutat se od ukrajinské komunity a umožnila zlepšit svoje postavení na trhu práce skrze poskytnutou důvěru a šanci vykonávat prestižnější zaměstnání než jsou brigády v úklidových službách. Podobně tak Frederik, který rovněž zmínil kladné povahové rysy, ačkoliv oproti Svitlaně, jeho názor nesouvisí s jeho výchozími pozicemi. Kromě toho, Frederikovi se líbí i český způsob života.

*F: Čeští lidé jsou dobří lidé, pozitivní a otevření. To je mi blízké. (...) Obdivuji český uvolněný způsob života. Uživat si život místo neustále práce. (Frederik)*

Avšak obdiv nemusí nutně znamenat schopnost přijmout daný vzorec chování za svůj vlastní. Mentalita původního obyvatelstva států severní Evropy totiž předpokládá

velký důraz na kontinuální práci, čímž průměrný český přístup se severoevropanovi může zdát ideální a sympatický, jelikož jde téměř do protikladu vůči workoholistickému pohledu Skandinávců a nativní populace okolních zemí.

*O: Někteří lidé tady nejdou podle mainstreamu a dělají, co je baví. Němci to nedělají. (Oliver)*

Zdá se, že uvolněnost a absence striktního lpění na pravidlech je to, co západní a severní Evropě chybí a po čem zjevně prahnou její rezidenti.

Mika nadšeně vyjadřuje uznání českého pacifismu a adaptability:

*M: Obdivuji na nich schopnost přežít celá staletí téměř bez krveprolití. Je to vážně obdivuhodné. Unikátní(...) Také schopnost se adaptovat v krizových situacích. (...) A také komplexní užívání humoru jako strategie přežití národa. (Mika)*

Ještě je Mikoviblízke technické uvažování Čechů. Jeho odpověď je dost neobvyklá, nicméně právě proto je velmi přínosná svojí osobitostí:

*M: Mně osobně je na Češích blízké vysoce vyvinuté technické myšlení od komplexních technických prvků v průmyslu (např. spolehlivě fungující technologická řešení ve spojení s hospodárností daných řešení(...)) až do praktického řešení každodenních situací. (Mika)*

Ovšem zcela nečekaným výsledkem byla shoda pohledů dvou respondentů, Svitlany a Nikolaje, kteří se nezávisle na sobě shodli na stejném, a sice že Češi jsou slušní a způsobilí.

*N: Češi jsou vychovanější než Rusové, to se mi líbí. Mají kulturu. (Nikolaj)*

*S: Obdivuju, že jsou prostě vychovaní. (Svitlana)*

Vychovanost Čechů je tedy kladným rysem, který tyto dva imigranty k české kultuře a společnosti přitahuje, a ruku v ruce s tím i působí jako prostředek zvýšení vůle k integraci.

Společným jmenovatelem u těchto odpovědí je zase země původu, kterou je bývalý Sovětský svaz, tudíž jejich shodu nemusíme považovat za náhodnou, aniž bychom pátrali po podstatě a zdůvodnění jejich názorů.

Poněkud mimo téma kategorie je třeba si poznamenat, že podle odpovědí respondentů se rýsuje obraz západních imigrantů, jejichž touhou je zklidnit životní i pracovní tempo, což snad podvědomě hledají směrem na východ, a východních imigrantů, kterým značně chybí způsobnější chování lidí, koncentrující se více v zemích západně od těch jejich. Je tím ideálním statusem quo pro všechny směry Česká republika? Bylo by jistě lichotivé si to myslet.

Nicméně pouze výčet lidských kvalit se o celkovém názoru našich dotazovaných na obyvatele ČR nerozhoduje. Je třeba slyšet i ten výčet záporů na pomyslené opačné misce vah, která nakonec může mít velký potenciál převažovat.

### 10.5.2. Co vadí

Ačkoliv konkrétně znějící otázku na zápory místní kultury a společnosti jsme naším dotazovaným nepokládali, vyplynula sama o sobě. A nehledě na neřízený tok narativu, do kterého tazatel téměř nezasahoval, zrovna o tom mluvili téměř všichni z interviewovaných cizinců. V dané kategorii se však žádné převratné objevy nekonaly, imigranti z našeho vzorku popisovali obecně známé informace:

*O: Moc kecají, většina lidí kopíruje nápady a nejsou schopní uznávat chybu.  
(Oliver)*

*F: Hodně mi tu vadí agresivní řízení českých řidičů ((usmívá se)). A kvalita služeb.  
(Frederik)*

*M: Akorát je mi nepříjemný často se vyskytující materialismus a strádání duchovních hodnot. (...) a téměř neexistující vlastenectví... ((zamyslí se)) Viš, ve smyslu společného národního ducha a soudržnosti... Je to občas vyjádřeno dokonce ve formě jakési národní sebenenávisti. (Mika)*

Absenci vlastenectví zdůrazňuje i Nikolaj:

*N: (...) Jistě je hodně negativa: závist a malichernost. A nemají smysl pro národní hrdost. (Nikolaj)*

Pouze Svitlana se nezmínila o žádném z českých rysů, s nímž se neztotožňuje, a až takový dotaz byl tazatelem přímo vysloven, jednoduše odpověděla, že na Češích jí nevadí nic:

*S: (...) Tak to je všechno asi...*

*V: Nemluvila jsi o nějakých záporech, co by ti třeba na Češích vadilo. Je něco?*

*S: Ne.*

*V: ((s údivem)) Opravdu vůbec nic?*

*S: ((krčí rameny)) Nenapadlo mi nic. (Svitlana)*

*S: (...) asi jsem se s tím vyrovnala. (Svitlana)*

Znamená však vyrovnání se s těmito cizími vlastnostmi usnadnění vlastní integrace v české společnosti?

Jak jsme již uváděli v předchozí kategorii, z výpovědí Svitlany číší optimismus a snad i spokojenost se svým postavením. Ostatně druhou variantou vysvětlení může být i určitá stylizace cizince do role „ideálního imigranta“ nebo povahovými rysy, díky kterým jedinec vnímá situaci z té lepší stránky. Popř. i primární odmítnutí upřímnosti v odpovědích.

Oliverova poznámka zněla spíše jako slova imigranta krátce po přestěhování, kdy po počátečním okouzlení, padají tzv. růžové brýle, a nastává období střízlivění a psychického propadu. Cizinec je citlivější až přecitlivělý na chování majoritního obyvatelstva a jeho postoj vůči němu je najednou odmítavý a negativistický. Daný scénář se obvykle cyklicky opakuje. Pravděpodobně tento rozhovor zastihnul Olivera v období přesně takového propadu.

### **10.5.3. Rozdíly**

Podkategorie rozdílů mezi společností/kulturou v zemi původu a v zemi hostující byla koncipována jako oblast nepřímo vybízející respondenta ke znovunastartování procesu uvědomění svého současného stavu a postavení v české společnosti.

Otázka ohledně rozdílů byla položena samostatně a konkrétně. Měla vyvolat emoce, na jejímž základě by imigrant byl pomyšlenou odstředivou silou odhozen buď na stranu sympatie s majoritní českou společností, nebo na stranu nostalgické inklinace

ke komunitě bývalých spoluobčanů. Respondenti automaticky začínali povídáním o prostředí, ke kterému se aktuálně cítí být nejvíce připoutaní a taktéž o tom, co a ve které zemi se jich dotýká nejvíce, což bylo účelové.

O Česku začínali mluvit Nikolaj a Mika.

*N: Češi jsou malicherní, ale já to rozumím, jsou malý národ. Rusové jsou agresivní, mají bojovnost v krvi, to Češi nemají (...) Je to dobré. (Nikolaj)*

Nikolajův projev působil dojmem, že nehledě na určité rozdíly mezi Čechy a Rusy, kterými jsou vesměs negativní vlastnosti, byť jsou v jeho očích podstatné, nicméně má tendenci jednostranně obhajovat pouze Čechy. Důvodem může být jak jeho vlastní vnímání samotné, tak i potřeba zůstat slušný vůči tazateli a výzkumníkům, které pro dotazovaného patří do skupiny místního obyvatelstva.

*M: Češi dokážou dle potřeby řešit situace s takzvaným selským rozumem, dnešní Finové inklinují k pedantnímu dodržování pravidel, i v situacích, kde zcela logické by bylo potřeba aplikovat ten výše zmíněný „selský rozum“.(...) Také Finové vnímají například lhaní jako mnohem závažnější prohřešek než Češi. (Mika)*

Mikův projev je oboustranně korektní, i přesto, že rozhodil i ty nesympatické lidské rysy na obě strany. Jeho projev je vyrovnaný a zdánlivě nenahrává ani jedné ze skupin.

Svitlana a Oliver formulovali svoje výpovědi v této oblasti velmi neurčitě, obecně až heslovitě. Oliver dokonce na začátku přímo upozornil, že nerozumí otázce. Po upřesnění svoji odpověď přece jen sdělil, nicméně velmi suše a hodně obecně.

*O: Jazykové, v hudbě. Češi jsou sportovnější než Němci. (Oliver)*

Ostatně „Nechápu otázku“ bylo Oliverovou častou spontánní reakcí v průběhu rozhovoru.

*V: Chceš se vrátit?*

*O: Nechápu otázku.*

*V: Kde je pro tebe „doma“?*

*O: Teď nechápu otázku.*

Více než jazykové bariéry bychom tuto jeho odpověď přisuzovali chvilkovému odmítání spolupráce a přání přerušit určitou linii rozhovoru.

Svitlana byla ještě lakoničtější a nešla dopodrobna. Zajímavostí je, že nehledě na svoji zdánlivou vysokou míru integrovanosti do české společnosti, použila formulaci jednoznačně prokazující její sebeukotvení na straně původní domoviny:

*S: Máme jiné tradice. (Svitlana)*

Nejsme si jistí, zda můžeme považovat tyto informace za relevantní nebo neoficiálně je označit za missingy. Ovšem i přesto, že dané informace jsou velice sporé a příliš neodpovídají tématu, dokonce ani nesplňují očekávání vkládaná do otázky, jsou to informace od respondentů a jako taková do výzkumné analýzy patří.

Frederik začínal mluvit o zemi původu. Nicméně obsah jeho odpovědi nápadně připomíná Mikovu, stejně tak i on se zaměřuje na oblast morálky každodenního života a velkou míru neformálnosti běžného jednání Čechů oproti škrobené severní Evropě:

*F: Dánsko už neví co by, začíná upadat kvůli přehnané tolerantnosti. Česko je rozumnější. (...) Hlavní rozdíl vidím v důvěře. V Dánsku lidé si vzájemně věří. V Česku je každý hodně nedůvěřivý. Češi na rozdíl od Dánů hodně využívají svoje kontakty a konexe. (Frederik)*

Dotázaní byli ve svých reakcích velice spontánní a příliš nepřemýšleli nad odpověďmi. Zajímavým jevem však bylo, že žádný z respondentů nenaznačil blízkost mentalit. Přesto, že v obdobných výzkumných analýzách se obvykle zdůrazňuje nesmírně výhoda slovanských národů v průběhu integrace v českém kulturním prostředí díky blízkosti jazyků a tradic, ani Rus Nikolaj nebo Ukrajinka Svitlana nezmiňují o svých „bonusech“ a nemluví o tom, že by proces integrace byl/je usnadněn. Z toho vyplývá, že i přes nesporné plusy, je zde přítomný určitý ztěžující háček, a pravděpodobně v jiné oblasti na cestě k úplnému splynutí s majoritní společností.



## 10.6. Xenofobie a nacionalismus

Vycházíme z logického předpokladu, že naši respondenti neznají xenofobii jen z doslechu a za poměrně dlouhou dobu svého pobytu ji poznali osobně. Odmítavý postoj Čechů vůči přistěhovalcům má svůj původ hluboko zakořeněný v historických zkušenostech českého národa. Podle názoru Baršové a Barši (2005, s. 255), nedostatečná integrace cizinců velmi často vede ke společenské marginalizaci, a v konečném důsledku k nárůstu xenofobních a nacionalistických nálad v řadách majoritní přijímající společnosti, jakožto odpověď na neúplné kulturní a sociální zařazení imigrantů do většinové společnosti. Nicméně je nutné vzít v potaz, že tato závislost funguje i v opačném směru: pod vlivem nacionalistických útoků imigrant se staví do opozice vůči přijímající skupině, ztrácí k ní svou počáteční důvěru, respekt a náklonnost. Kvůli čemuž se dál odmítá integrovat mezi ty, kteří o něj přinejmenším nestojí (a jelikož jeho vlastní nový ekonomický status, životní i pracovní podmínky v nové domovině mu plně vyhovují, není potřeba zvažovat jiný cíl emigrace). I toto se může stát tou hranicí integrace, přes kterou se přistěhovalec nedostane.

V této kategorii se zaměříme na analýzu nacionalistických a xenofobních projevů Čechů tak, jak je vidí cizinci.

Všichni z našich respondentů svoje osobní zkušenosti s xenofobním chováním české společnosti vůči sobě potvrdili. Nikolaj dokonce mluví o jejich „častých“ projevech a upozorňuje, že situace se v posledních letech zlepšila.

*N: S xenofobií se setkávám často. I moja rodina. Ale už je to lepší, dávno bylo horší, v devadesátých byla strašná nenávisť k Rusům a Sovětskému svazu. (...) Češi JSOU xenofobní. (Nikolaj)*

Nikolajovo vyprávění popisující zlepšující se tendence je velmi optimistické. V souboru dotazovaných je nejdéle žijící v České republice, a jak se zdá, za ta léta získal určitý nadhled vůči společenské situaci cizinců v ČR.

Svitlana tu žije kratší dobu a má jasno v původu situace.

*S: Nacionalistům snažím se odpovědět tak, aby pochopil, že mám lepší vychování než on a zamyslel se nad svým chováním. (...) Protože nacionalismus je špatné vychování. (Svitlana)*

Projevům nacionalismu neunikli ani ti „západnější“ imigranti v našem výzkumu. Mikovi, Frederikovi i Oliverovi je tato ošklivá záležitost taktéž známá. Bohužel četnost útoků xenofobně-nacionalistického charakteru se nedá zmapovat, ani změřit jejich intenzita, proto porovnávání je nemožné. Podstatným zůstává, že Češi ve většině případů nerozlišují ani nekastují cizince podle země původů. Xenofobie je zkratka jev, který se v české společnosti vyskytuje.

*F: Místní lidé chtějí určitý respekt. Pokud se chováte s respektem, potom je všechno OK. Pokud se však lidé cítí nejistě, začnou se chovat divně.*

Má xenofobní chování majoritní společnosti potenciál znechutit a nějakým způsobem zarazit proces integrace imigrantů? Zde naladění každého z dotázaných působí jinak. Považujeme tyto emoce za nepřímé důkazy míry traumatizace dotyčných.

*F: Příliš na to nereaguji. Jedná se o malé každodenní věci. Nic vážného to není, tedy neřeším to. (Frederik)*

*O: Já se na to směju. Náckové mají malé přirození ((smích)). (...) Vážně, nechápu, ale asi je to hrdost na svůj národ. Je to fenomén, co se potká ve spoustu zemí na světě. (Oliver)*

Avšak ne pro všechny je setkání s nacionalistickými projevy jen drobnou nepříjemností. Příslušnost k západním zemím nejenže dává jejím občanům vyšší prestiž jejich statusu cizince v očích určité skupiny majoritního obyvatelstva, ale nepřímo zajišťuje i vyšší sebevědomí, a tím je psychicky chrání před destruktivní mocí útoků, které zase ty „východnější“ imigranty zatlačuje do kouta neopodstatněného pocitu méněcennosti a studu za svůj původ, a ve výsledku k nárůstu agrese vůči původním obyvatelům hostující země. Nikolaj popisuje přesně takovou situaci a jako jediný uvádí narovinu, že podobné útoky bolestivě raní, obzvláště když jsou četné.

*V: Reagujete na to (xenofobní chování) nějak?*

*N: Jak? Pošlu jich, ne nahlas, v sebe. Protože jsou hloupý. Ale mrzí to, ... bolí to. Já nic špatného nikomu neudělal. Nepodvádím, všechno platím, nic zadarmo nemám. (...) Ale je to asi česká mentalita. (Nikolaj)*

Je to xenofobní a nacionalistická „mentalita“, která tolik oddaluje naše respondenty od integrace? Nebo jejich kultura je příliš odlišná, popř. sami respondenti nechtějí zrazovat svoji svébytnost?

## 10.7. Kultura

Podle Uherka (2005, s. 3), pojem integrace přizpůsobení zvyků společnosti a jejího chování jednoznačně neimplikuje, spíše zdůrazňuje se to, aby imigrant byl schopen s dotyčnou společností nějakým způsobem koexistovat. Pojem asimilace nebo akulturace se tedy liší tím, že deklarují kulturní přizpůsobení nebo kulturní splynutí.

Odlišnost domácí a cizí kultury je jedním z hlavních kritérií, jimiž se řídí délka a způsob kulturní integrace cizince. Zároveň každá kultura má svoji odlišnou povahu, a z toho vycházející odlišnou schopnost ovlivňovat a řídit přizpůsobivost jedinců, kteří se k ní hlásí. V souvislosti s touto otázkou se vybavuje české pořekadlo: „drží jako židovská víra“. Zřejmě ne každá kultura má stejnou moc a natolik prorůstá osobností, že znemožní přijímání prvků cizí kultury.

V dané kategorii jsme se zaměřili na umístění respondentů na pomyslené spojnici mezi dvěma protikladnými póly: kultura původní versus kultura majoritní, tedy v našem případě ta česká. Daná oblast rozhovorů se zaměřovala především na dvě oblasti kultury: tradice a svátky a divadla, film a literatura.

Všichni cizinci, které jsme dotazovali, vyprávěli, že české tradice a svátky jsou jim blízké a slaví je jako i ty svoje původní. V polovině případů takový zdánlivě liberální přístup byl daný shodou zejména náboženských svátků, především Vánoc a Velikonoc, s českými, a převládajícími křesťanskými tradicemi, jelikož všichni respondenti pocházejí z křesťanského prostředí (ačkoliv pouze jeden z nich, Frederik, má katolické vyznání, což ovšem vnímáme jako drobný detail). Právě kvůli prolínání kulturních vzorců za přejímání a dodržování českých tradic se to tedy považovat nedá. Ostatně Frederik to nepřímou říká ve svém monologu.

*F: České svátky neoslavuji. Možná více v budoucnu. (...) Vánoce a Velikonoce jsou stejné, ty slavím, ale samozřejmě trochu jinak než Češi. Tak, jako v Dánsku. Navíc na tyto svátky vždy jedu do Dánska za svými dětmi a rodiči. (Frederik)*

Mika i Oliver, taktéž reprezentující západní kulturu, potvrzují, že svátky mají podobné. Mika podává informaci z opačné strany než Frederik, když říká, že ve výsledku se u nich slaví ty české.

*M: Hlavní svátky jsou díky křesťanským tradicím v obou zemích téměř totožné, takže v praxi oslavujeme i ty české. Dodržuji ale i některé naše tradice. (Mika)*

*O: Svátky máme stejné. (Oliver)*

Zatímco západokřesťanská tradice v této otázce není příliš směrodatná, východokřesťanská kultura, tedy Rusko a Ukrajina, má trochu jiné tradice, spojené s náboženskými svátky, hlavně jejich termíny, které se datováním neshodují s českými, resp. západními. Proto bylo velmi zajímavé zjistit, jakou strategii volí Nikolaj a Svitlana. Oba se vyjádřili stejně – jsou jim blízké obě podoby, jedna původní, na kterou byli zvyklí ze svého původního domova, a jedna česká, k níž získali citový vztah až dlouhodobým pobytem v prostředí hostující země.

*S: Já dodržuju tradice naše i některé české. Slavím i české Vánoce a přidala jsem na ně dárky navíc. U nás se nedávají. To je příjemný ((smích)). (Svitlana)*

Nikolaj jde ještě dál, původní tradice jsou nahrazené novými, českými. Takový přirozený vývoj situace je patrně umožněn díky dlouhé době, po kterou Nikolaj se svojí rodinou pobývá v České republice a která je delší než u Svitlany, nebo je to dané odchylkami ve vnímání původních tradic (nebo i v samotném charakteru tradic?) a míra, do jaké se jedinec hlásí k určitému náboženství.

*N: Oslavujeme české Vánoce. Moje rodina není moc věřící, slavíme svátky ze zvyku, ruské Vánoce jsme nikdy v životě neslavili, nebyla taková tradice, vyrůstali jsme v SSSR, religija byla zakázaná. Nevím, jak se ruské Vánoce slaví. Ale vím kdy je ((smích)). Jednou na ruském konzulátu v Brno s úředníky jsme se smáli, že dvoje Vánoce jsou lepší než jedno ((smích)). Ale to je tak ((smích)). (Nikolaj)*

V průběhu rozhovoru Frederik ještě jednou upozornil, že český styl a tradice zcela jistě nepřijal do takové míry, aby mu byly téměř vlastní.

*F: (...) Nechte mě se zamyslet ((chvíli se odmlčel)) Žádné české tradice jsem zatím nepřijal. Budoucnost ukáže, nevidím ji špatně, lidé jsou tu dobří ((úsměv)). (Frederik)*

Ke zkreslení poskytnutých informací dochází ve chvíli, když si uvědomíme, že v podstatě nikdo z imigrantů české tradice za své nepřijal, a Frederik je jediným, kdo to řekl jednoznačně a upřímně.

Tato kategorie opět nepřímo poukazuje na tendenci, že představitelé populace západních zemí většinou nevynakládají takové úsilí, aby se integrovali. Nemají potřebu lidově řečeno, tlačit v tomto směru na pilu, jejich integrace probíhá nenásilně, plynulejším a přirozenějším způsobem, tempem, jaké si sami cizinci určují. Zároveň zde na příkladě našeho výzkumného vzorku respondentů ovšem vidíme, že tento fenomén není primárně daný evropocentrismem a vysokým sebevědomím, kterými by trpěli západní imigranti, ale velkou shodou v mentalitě a kulturních vzorcích, rovněž jako stejné náboženství a do jisté míry i společná historie.

Zájem o dějiny, literaturu, divadlo a další oblasti kulturního života hostující země vidíme jako oblasti integrace, ve kterých se (stejně jako v té jazykové) projevuje cílená motivace cizinců začlenit se do majoritní společnosti. Mimo jiné i proto, že vyžaduje od samotných imigrantů velkou snahu a úsilí spolu s vynaložením hodně psychických sil, stejně jako vyhrazení jistého času a v neposlední míře i financí pro zdánlivě „nedůležité“ aktivity navíc.

Většina dotazovaných se vyjádřila, že nehledě na odlišnosti a podobnosti své původní kultury a kultury české, o tu novou, majoritní se zajímá a je pro něj součástí jeho nového života v jiné zemi. Každému je blízké určité odvětví kulturního dění, které sleduje i v české variantě. Pro Svitlanu je to především divadlo a film.

*S: O českou kulturu a historii se zajímám, ale moc se v ní nevyznám. Třeba knihy ne, ale na české filmy se koukám. (...) Mám moc ráda divadlo, chodím na představení. Samozřejmě české. (Svitlana)*

U Miky – knihy.

*M: Čtu si knihy mimo jiné i českých autorů. Na filmy se dívám málokdy, ale když už, tak i na ty české, nevyhýbám se jim. Koncerty, festivaly nenavštěvuji moc často, jen sporadicky, jelikož na to nemám většinou čas. (Mika)*

Nikolaj se zaměřuje na knihy a filmy.

*N: Já jsem technický, nikdy jsem nezajímal o historii ničeho, ale něco určitě vím. Jak bez toho? ((krčí rameny)) (...) Kino a české knihy nějaké mám hodně rad. Ale koncerty a divadlo ne, nezajímá. (Nikolaj)*

Frederik mluví o festivalech, divadle.

*F: O českou historii se samozřejmě zajímám. Nejvíce mě zajímá z doby českého království. Ale celkově se nijak zvlášť se v historii Česka nevyznám. Knihy a filmy od českých autorů nečtu/nesleduji. Viděl jsem pouze jeden český dobrodružný film. (...) České divadlo, kulturní akce a festivaly navštěvuji. Například Wine Festival ((smích)). (Frederik)*

Nejméně se o tuto oblast integrace stará Oliver. Říká to stručně a přesně tak, jak to cítí, s vlastními sobě sebevědomím a jistotou v hlase, bez okolků. Necítí se kvůli tomu nevhodně.

*O: Zajímá mi budoucnost, ne historie. History is a subjekt to interpretation. (...) Čtu i české knihy, ale víc anglicky nebo německy. (Oliver)*

Reakce Olivera svádí k zamyšlení se nad průběhem získávání informací v oblasti kulturního života a dějin země. Pravdou ovšem je, že díky svým malým dětem, které jsou zapojeny do českého školského systému (což je samo o sobě významným integračním činitelem i pro jejich rodiče), Oliver se faktům české historie, literatury a jiných složek české kultury jednoduše nevyhne, ačkoliv by o dané znalosti příliš nestál. Tedy díky bikulturnímu původu svých dětí tak může navenek prezentovat sníženou motivaci o zmíněné informaci, aniž by o ně fakticky přicházel.

## 10.8. Hlavní pozitivum pobytu v ČR

Ačkoliv tato oblast hlavního tématu je z informačního hlediska zajímavá sama o sobě a zaslouží si vytvoření vlastní kategorie, hlavním důvodem jejího vzniku je samotná přítomnost těchto informací ve všech transkriptech výzkumných rozhovorů nezávisle na sobě, bez zvláštního upozornění ve formě položení konkrétní otázky. Nehledě na to, data pro ni se nacházela v každém rozhovoru, a každý z respondentů se k tomuto podtématu dostal svojí vlastní cestou v průběhu toku monologu.

Sdělené informace byly vesměs velmi praktického charakteru. Tato střízlivost podtrhuje zdravě racionální uvažování dotázaných jedinců a vyspělý zodpovědný přístup k plánování vlastních životů i životů svých rodin.

Například Svitlana se vyjádřila obecně, ale jednoznačně, v České republice se žije lépe.

*S: Úroveň života je tu lepší než na Ukrajině. Tam to takové nebude ještě hodně dlouho. (Svitlana)*

... dále tuto myšlenku již bohužel nerozpracovávala, ačkoliv její pohled by mohl být jistě zajímavý.

Většina zbylých dotazovaných cizinců chválí ekonomickou a ekonomicko-politickou situaci v ČR.

*F: Samozřejmě život v České republice je dobrý. Dánsko už neví co by, začíná upadat kvůli přehnané tolerantnosti. Česko je rozumnější. (...) Amohu si tu více dovolit za menší peníze oproti Dánsku. (Frederik)*

*M: Rozhodně jsem tu rád. Kvůli otevřenější a uvolněnější atmosféře ve společnosti a díky lepším možnostem drobného podnikání než ve Finsku. (Mika)*

Z uvedených citací lze vyčíst celková spokojenost respondentů s vlastní situací. Jsou tam, kde potřebovali a chtěli žít a realisticky to výzkumníkovi sdělují tak, jak to je, aniž by se uchylovali ke zkrášlování a pokryteckému pocitu viny za praktické vnímání situace.

Nehledě na obecně převládající střízlivý přístup k hodnocení situace, padla i citově zabarvená zdůvodnění spokojenosti. Ta se poněkud překvapivě objevila v rozhovoru

s Oliverem, který je vděčný České republice za partnerku a děti, a tím samozřejmě za možnost vytvořit úplnou fungující rodinu.

*O: Česko mi dalo rodinu. To je asi nejvíc. (Oliver)*

Navzdory Oliverovým výhradám vůči České republice, jako státu, v níž aktuálně setrvává, a celkově poněkud skeptickému až negativnímu přístupu ke svému pobytu v této zemi, který se v určitých fázích interview spíše výrazně blížil projevům nespokojenosti, tento muž má hodnoty orientované na rodinu. Tedy možnost mít zázemí a získat naplnění v rodinném životě vždy převažuje nad jinými nesrovnalostmi. Přesně tato myšlenka vyzněla v jeho odpovědi.

Někde na pomezí racionálna a emocí byl Nikolajův pohled.

*N: Nejlepší je, že je to Evropa, civilizovaná země, ale kultura ne tak daleko od Ruských. Není těžko ji pochopit (Nikolaj)*

Nikolaj považuje českou kulturu za velmi blízkou ruskému člověku a zároveň nepřímo podotýká, že integrace nemůže být pro jeho krajany nereálným úkolem. Bohužel tuto hypotézu v naší analýze nedokážeme potvrdit ani vyvrátit. Zůstává tedy pouze hypotézou pro další výzkum.

## **10.9. Vnímání své integrace**

Pro každého člověka je nesmírně důležité, aby někam patřil. Být součástí určitého společenského celku, s jeho členy prožívat pocit sounáležitosti je jednou z bazálních lidských potřeb.

V této části se pokoušíme zmapovat současné citové vazby imigrantů vůči České republice. Do jaké míry ji v tuto chvíli a na této konkrétní etapě svého integračního procesu vnímají nebo naopak, nevnímají jako svůj domov. Daná kategorie zjišťuje osobní sebezaražení a citové postoje dotazovaných cizinců vůči ČR, tedy nepřímo poukazuje na jejich teoretické šance asimilovat v majoritní společnosti s odlišným národnostním složením.



Je třeba sdělit, že oblast rozhovorů shrnutá do dané kategorie nás přiměla k přehodnocení průběžně utvářených modelů: doposud poskládané obrazy respondentů se ukázaly jako ukvapené a příliš ploché.

Dalo by se předpokládat, že imigranti v první generaci se vši pravděpodobností se ještě nebudou cítit na 100% jako Češi a do určité míry zachovávají si svojí národností identitu. Ovšem podstatným zde v tomto ohledu zůstává spíše aspekt území a kultury, kterou preferují a která je jim nejbližší.

V subjektivním náhledu na míru osobní ukotvenosti v českém prostředí se téměř všichni dotázaní shodují, že sem nepochybně patří a jsou na správném místě. Snad jen s výjimkou Olivera, který se cítí být občanem Evropy, nikoliv konkrétního státu. Českou republiku proto nevnímá jako autonomní zemi, ve které se v současné době usadil.

*O: Jsem doma v Evropě. Česko je pro mě také „doma“, ale nechci tu zůstat navěky. (Oliver)*

V jiné části rozhovoru si zase protiřečí a odmítne připustit ČR v roli svého domova.

*O: Česko pro mě není moc domem. Ale neřeším to. Nehledám českou společnost, národ je mi jedno. Potřebuji mladé otevřené lidi kolem sebe. (Oliver)*

Tento muž sděluje, že do Německa se vrací „často“, i když neudává přibližnou frekvenci; a pocit nostalgie prý nemívá, nebo jak to sám definuje, „neřeší“. Oliverovy kosmopolitní názory jsou pravděpodobně příkladem efektu, který Fedorov (1998) vysvětluje podvědomou existencí zadních vrátek v myšlení imigranta.

Další, ovšem zcela opačné překvapení přinesl rozhovor s Frederikem. Ten uvádí, že doma je pro něj zde, v České republice, bez ohledu na to, že české občanství nemá (a podle vlastních slov nad ním ani nepřemýšlí). Jeho postoj byl poměrně dost nečekaný s ohledem na to, že jeho nemluvení jazykem většinové společnosti, v níž v současné době žije, deklarovalo spíše záměrnou rezignaci na integrovanost.

*F: Doma je pro mě Česko. Pocit stesku nemám, cestuji často. Nejsem si jistý, zda s Čechy splynu, lidé jsou odměření a znalost jazyka by mně pomohla. (...) Nezáleží mi na statusu (= českém občanství), stejně tak pro mě není důležitý titul. (Frederik)*

Sám Frederik zároveň uznává, že největším kamenem úrazu na cestě k jeho lepšímu zařazení je pro něj jazyková znalost, v jiné části rozhovoru totiž naráží na svoji neznalost a posteskuje si nad aktuální vyčerpání s absencí možnosti věnovat se češtině intenzivně skrze výuku na kurzech.

*F: Bylo by dobré zlepšit se v českém jazyce. Ale na to bohužel není čas. (Frederik)*

Pro občana členské země Evropské unie (a navíc jedné z těch nejvíce prosperujících) občanství České republiky nemusí toho moc změnit. To potvrzuje i rozhovor s Mikou. Ten uznává, že by o české občanství rád požádal, ale nic ho k tomu nenutí.

*M: Dlouhodobě o tom uvažuji, ale kvůli vlastní pohodlnosti jsem zatím neučinil veškeré potřebné kroky. (Mika)*

Tedy vidíme, že doklad o českém občanství pro některé skupiny imigrantů, zvláště pak pro občany Evropské unie, prakticky nic výhodného nepřináší, jinak o jeho získání by naši respondenti měli stát, a to všichni bez výjimky. Na otázku proč je tomu tak odpověděl Nikolaj. Sám o občanství zatím nežádal, nicméně jeho manželka i dcera české rezidentství získaly. Zde však platí teze, zmíněná Tollarovou (2006, s. 40), že získání českého občanství je až zpětným oceněním ohodnocení předcházející integrační snahy, jistá třešnička na dortu, nikoli základ či nástroj integrace.

*N: Proces papírování je strašně komplikovaný. Ale moja rodina na to čekala jak na vysvobození ((smích)). Stěhovali jsme, když na české občanství čekalo 15 let. Máš občanství to je jak jsi člověk. Jinak ne, jsi odpad z Ruska nebo Ukrajiny ((mávně rukou)). (Nikolaj)*

To potvrzuje i Svitlana. Jako pro Ukrajinu české občanství, nebo spíše občanství členského státu Evropské Unie, pro ni bude lístkem k lepší kvalitě života v ČR, a tak o něj samozřejmě stojí.

*S: Doma jsem tady. Ale nikdy nezapomenu na svoji zemi. Na kamarády a kde jsem se narodila. (...) České občanství chci získat, je to pak lepší, ale není to lehkýho dostat. (Svitlana)*

Jistá forma vlastenectví zůstává patrná v ústních projevech všech našich respondentů. Nepřekrývá se však se vztahem k hostující zemi a neovlivňuje tak snahu o integrace negativním směrem.

Jako největší překážku konkrétně své integrace do majoritní společnosti vidí Svitlana náročný průběh získání povolení k pobytu a pracovního povolení. Zároveň podotýká, že česká společnost není přijetí cizinců příliš otevřená. Uzavřenost komunity místní národnostní většiny stejně tak deklarují i ostatní respondenti z našeho výzkumného vzorku: Mika, Frederik, Oliver i Nikolaj.

*M: Já mám zkušenosti, že pro mne, jako severoevropana, je česká společnost otevřená. Ohledně jiných nedokážu říci. ((zamyslí se)) Myslím, že některé jiné národnosti to tak lehké nemají. (Mika)*

*F: Česká společnost není otevřená, například pokud dorazíte jako striktní muslim, tak vás tu nechtějí. (Frederik)*

*O: Češi vyrůstají v uzavřeném kruhu, parta. A nikoho jen tak nepustějí blízko. (Oliver)*

*N: Češi jsou xenofobní a multikulturalism je tu moc nový. (Nikolaj)*

Jak ovšem tito lidé vidí své reálné postavení v české společnosti za ideálních podmínek? Jak sami odhadují svoje hranice? Stojí o sociokulturní integraci vůbec?

„Západní“ imigranti mají zřejmě lepší startovní pozici pro integraci. Nebo je to snad tím, že jsou lepší ve své schopnosti integrace? Druhou variantou je ovšem předpoklad, že jsou sebevědomější a nad věcí, nemají vypěstované komplexy na základě odlišnosti svých osobních dokladů. I to je možný důvod proč Oliver, Mika a Frederik situaci nevidí dramaticky.

*M: Jsem celkem spokojený se svojí úrovní integrace. Myslím, že svoje místo v české společnosti jsem našel. (Mika)*

Působí to tak, že představitelé bývalého východního bloku jsou na tom diametrálně odlišně: imigranti z bývalého SSSR tak optimisticky nezní. Oba zdůrazňují svoji snahu

a potřebu se zlepšovat. Dávají tomu maximum. Nicméně nemají pocit, že to, co dělají, jim stačí ke komfortnímu a úplnému splynutí s českou společností.

*S: Pořád se tu cítím jako cizinka. Měla bych zapracovat nad výukou českého jazyka. (Svitlana)*

*N: Nejsem nejmladší ((smích)), Čech nebudu. (...) Chci, aby mě respektovali za to, jaký jsem, nebuzerovali za můj ruský pas a přízvuk. (...) Dělán, co můžu. (Nikolaj)*

Není tajemstvím, že česká společnost dlouhodobě trpí obecnou averzí vůči bývalému Sovětskému svazu (včetně občanů postsovětských států). V tomto směru se ještě jednou odkazujeme na data CVVM (CVVM, online, cit. 2019-12-28) prezentovaná na začátku dané práce v její teoretické části (graf č. 1).

Nehledě na nejvyšší věk ze všech dotázaných, postoje Nikolaje jsou překvapivě nejvíce prointegrační. V jeho monologu se projevuje respekt a převládající pozitivní názor na českou společnost, nehledě na to, že i sám popisuje četné nepříjemné zážitky kvůli projevům nacionalismu.

*N: Jsem duší Rus, ale vážím Čechy. Nebo... Myslím, že není poctivé žít tady, všechno používat, ale česky nemluvit, je to neúcta. A když jsem tady, musím mít úctu k Čechům. ONI udělali tady hezké, a cizinci musí mít velký respekt k nim. Musí být vděčný. (Nikolaj)*

Motivace, faktická vůle a snaha o co nejhlubší integrovanost je tahounem samotného výsledku integrace. Podle našich dat nejvíce motivovaní nejsou ti, jejichž kultura a jazyk jsou nejvzdálenější českým, jak by se mohlo jevit logicky, nýbrž ti, kteří pocíťují na sobě handicap cizinctví a nemají zrovna nejprestižnější občanství (Rusko a Ukrajina). Taktéž kvůli tomu jsou více fixováni na vyhlídky získání občanství České republiky, které podvědomě vnímají jako únikovou cestu před nálepkou cizince.

## 10.10. Vize vlastní budoucnosti

Nakolik je přistěhovalec sociokulturně integrovatelný definuje v konečném důsledku rozhodnutí, zda je hostující stát jeho definitivním novým domovem, nebo pouze přechodným bydlištěm, které bylo z nějakého důvodu zvoleno za cíl pouze na určitý časový úsek života. Tuto tezi potvrzují i Leontiyeva, Mikešová a Tollarová (2018, s. 80), pro integraci do majoritní společnosti jsou zásadní i plány cizinců, zejména to, „zda svoji budoucnost projektují v České republice, či nikoliv“.

Tato výzkumná kategorie by měla být logickým završením analýzy, a zároveň jmenovatelem, který by částečně promítnula snad i trochu zdůvodnil přístup respondentů-imigrantů k vlastnímu integračnímu procesu.

Jak se dalo očekávat, zdaleka ne všichni považují Česko za konečnou destinaci své emigrace a nemají v plánu zde zůstat natrvalo, ačkoliv by se to mohlo na první pohled zdát jako nejvhodnější a nejsmysluplnější rozhodnutí, obzvláště vezmeme-li v potaz sdělené osobní informace příslušných respondentů.

V tomto bodě se v podstatě na základě plánů do budoucnosti vyrýsovaly dvě postojové skupiny: těch, kteří považují Českou republiku za zemi pobytu po zbytek svých životů, a těch, pro které je Česko přestupnou stanicí. Zde však je možné uplatnit pořekadlo: „Nejdéle trvající je to, co má být dočasné“.

K té první skupině, která nepočítá s návratem zpět do původní vlasti ani s dalším přestěhováním, patří Nikolaj, Svitlana a Mika. V případě prvních dvou zmíněných respondentů tento status Quo se dá zdůvodnit zlepšením ekonomického prostředí života oproti situaci ve státech, z nichž tito lidé emigrovali.

*N: Myslím, že vrátit není kam. Co tam? ((zamyslí se)) A jinak taky ne, jednou stačí ((smích)). Tady je dobré. (Nikolaj)*

*S: (...) Ne, ne, ne, já chci tady zůstat. (Svitlana)*

Mikovi k takovému rozhodnutí pomohly děti a obě manželky. Díky nim si vytvořil sociální síť a zázemí, které v současnou chvíli vytváří jeho život a rámcově formují jeho společenské prostředí.

*M: Neplánuji odsud odejít ani se vrátit do Finska ((odmlčí se)), tedy... Už nezvažuji jinou zemi emigrace. Během života ne, ale chtěl bych, aby pozůstali po mé smrti rozptýlili moje zpopelněné ostatky do moře před mým rodným městem ve Finsku. (Mika)*

Na tuto výpověď nahlížíme jako na postojovou symbiózu mezi láskou k zemi svého původu, pocitem nostalgie a respektem k zemi přijímající, tedy ČR. Zároveň Mikův případ je jedním z těch, které můžeme označit za nezávislé rozhodnutí ovlivněné z větší míry city, spíše než rozumem a racionálně-praktickým přístupem, což je v našem souboru unikátní. Mika, jak se zdá, nesnaží se sedět na dvou židlích, tedy má rozhodnuto, kde je jeho domov číslo jedna, a kde je číslo dvě a rozhodně je nepřehazuje podle toho, jak se mu to hodí.

Na opačném pólu jsou plány Olivera a Frederika. Oba se netají svým kritickým pohledem na otázku svého pobytu v České republice a připouštějí možnost změnit cílovou zemi svého pobytu.

*O: Jinou zemi zvažuji. Zatím nevím kam. (Oliver)*

*O: (...)Česko je pro mě také „doma“, ale nechci tu zůstat navěky. (Oliver)*

*F: Plány ohledně návratu jsou zatím neurčené (unsettled), může se stát, že z pracovních důvodů přesídlím do jiné země. Například Německo, pokud by v této zemi došlo k rozvoji našeho obchodu. (Frederik)*

Z obou rozhovorů je cítit, jak málo si tito dva muži uvědomují svůj status imigrantů, svědčí o tom jejich nechápaté reakce a promazávání rozdílů.

*V: Tedy nechcete se vrátit zpět?*

*O: Kam? (Oliver)*

*F: Občas jedu do Dánska, ale to ani nevnímám, že měním prostředí. Jen se mi snadněji mluví ((smích)). (Frederik)*

Podíváme-li se na danou informaci z jiného úhlu pohledu, Frederikova odpověď zní spíš pozitivně: dalo by se říci, že je natolik zabydlený a integrovaný do hostující české společnosti, že již nevnímá kdy je mimo ni a je ve své původní vlasti.

Otázkou ztvrzující osobní vize vlastní budoucnosti respondentů v té či oné zemi se stala závěrečná orientace rozhovoru na budoucnost dětí našich dotazovaných. Toto téma

mělo podtrhnout vztah a vykoncentrovat v respondentech jednoznačný názor na pobyt v České republice. Zde otázka byla položena přímo: „Chtěl/a byste, aby Vaše děti tady v České republice zůstaly/žily?“ Jako všichni milující a zodpovědní rodiče ani imigranti v našem výzkumném souboru by svým dětem neporadili provést krok, o kterém by si osobně nemysleli, že je správný.

Samozřejmě i zde se dala očekávat plejáda odstupňovaných odpovědí podle míry inklinace k jedné nebo druhé straně dichotomie. Polárními body se tentokrát staly odpovědi Svitlany a Olivera. Svitlana je jednoznačně pro to, aby její dcera v ČR zůstala a žila dál, proto její odpověď byla rychlá a jednoduchá, „Ano“.

Zcela opačně odpověděl Oliver.

*O: Ne, nechci, ale nechám to na ně. (Oliver)*

Tímto Oliverovým názorem by se daly vysvětlit všechny odpovědi, které během rozhovoru s ním zazněly a nakreslit za nimi tlustou čáru: tento muž je v České republice zkrátka nespokojen a zjevně nebýt osobních okolností, kvůli kterým v Česku setrvává, neváhal by. Jak vidíme, navzdory stereotypům, ani úspěšný imigrant splňující všechny objektivní předpoklady pro celkovou spokojenost s imigrací nemusí být ztotožněný s novým sociokulturním prostředím.

Frederik a Mika polaritě ve svých odpovědích v podstatě unikli, jejich názor je očividně neutrální.

*M: Ano, pokud budou samy chtít. Pokud budou chtít žít jinde, nebudu jim v tom bránit. (Mika)*

*F: Může se stát, že tu zůstanu s dětmi až do důchodu ((smích)). To vážně nevím. (Frederik)*

Nikolaj je zastáncem zcela opačného názoru než jaký má Oliver; je pro to, aby dcera zůstala v České republice a do Ruska se nevracela.

*N: Určitě ne vrátit se do Ruska! ((šklebí se)). (Nikolaj)*

I tuto Nikolajovou odpověď by jistě šlo připsat na vrub všech jeho dosavadních odpovědí daného šetření. Je maximálně pro nejvyšší míru splynutí s původním

obyvatelstvem ČR, což je podmíněno právě rozhodnutím zůstat v České republice a již nehledat nový (staro-nový v případě návratu) domov jinde.

Takové rozdělení názorů také lze připsat i těžkému nebo naopak, jednoduchému průběhu imigrace, kdy dotyční přistěhovalci buď byli nuceni vynaložit spoustu úsilí, energie a psychických sil, aby se dnes ocitli tam, kde jsou, nebo opouštění původní domoviny bylo vnímáno jako nezávazné dobrodružství a vlastně je nestálo tolik psychických (a možná i finančních) výdajů. Zjednodušeně řečeno, něčí cesta nemusela být tak snadná, jako cesty těch jiných, z čehož vyplývá střízlivý přístup k eventuálnímu pokračování v migrantství.



## ZÁVĚR

Počty imigrantů přicházejících do České republiky s každým rokem stoupá a zatím není jisté, jak se do tohoto trendu nakonec promítne současná a nadcházející politicko-ekonomická situace ve světě.<sup>5</sup>

Data, se kterými jsme pracovali v průběhu dané analýzy, přiměla nás podívat se na hlavní téma z poněkud jiného úhlu pohledu, než jsme byli doposud zvyklí, čímž došlo k přehodnocení jistých kulturních klišé týkajících se osudů dospělých představitelů první generace imigrantů. Analýza byla jednostranná, zaměřená pouze na samotné cizince, bez rozboru hranic, které nastavuje přijímající společnost rodilých Čechů a limitů na její straně.

Ústřední otázkou této práce bylo: kde jsou hranice sociokulturní integrace imigrantů první generace? Na co aspirují a kam až jsou schopni dojít ve svém integračním procesu? Kde jsou jejich limity? Míra sociokulturní integrace je samozřejmě obtížně měřitelná. Zároveň každý z cizinců má svoje limity a aspirace.

Odpověď na danou otázku, i když není zcela jednoznačná, zní: Obecné limity nejsou. I dospělý cizinec je překvapivě schopen se kulturně zařadit do hostující společnosti až do úplného splynutí s ní. Není tedy žádná závislost na něčem, co by ovlivňovalo míru integrace, kromě osobnostních rysů, jakouž je schopnost učení se cizích jazyků, vlastní motivace, cílevědomost a ochota. Hranice integrace jako takové neexistují. Jasně je jen jedno: pravděpodobně žádný dospělý imigrant přestěhovaný do České republiky se nestane 100% představitelem české kultury, především proto, že takový výsledek zkrátka není od něho očekáván a naráží na bariéru kam až ho pustí původní obyvatelstvo. Hranice vlastní integrace si pro sebe stanoví každý přistěhovalec sám.

Všichni dotázaní imigranti z našeho výzkumného vzorku pobývají v ČR přibližně shodný časový úsek svého života. Ovšem jejich aktuální zařazení na pomysleném žebříčku integrace je dost odlišná. Diametrální rozdíly jsou dány způsobem života, věkem, partnerským statutem, schopností přizpůsobit se a vnímáním otázky migrace

---

<sup>5</sup> Závěr práce byl dokončován v červnu 2020, po skončení koronavirové karantény a nouzového stavu v České republice.

obecně, tedy vztahem, jaký přistěhovalci mají k nutnosti a podobě samotné integrace cizinců vůbec.

Tak je zde přítomné kritérium, jaký model integrace je pro daného cizince zažitý v jeho původní domovině. Například v našem vzorku jsou přítomní i občané států severní Evropy proslulé svoji velkou otevřeností a tolerancí vůči menšinám a subkulturám. Právě v těchto zemích je dlouhodobě zažitým standardem vysoká úroveň multikulturality společnosti a pomalu mizející přítomnost národního sebeuvědomění, stejně tak i státní politika dovolující imigrantům integraci pouze na nejnižší únosnou pro koexistenci s majoritou hranici. Tedy po přestěhování do země s nevelkou zkušeností s multikulturalitou ve své společnosti, jakou Česká republika bezesporu je, takoví imigranti obvykle netuší, jaká míra začlenění se od nich očekává. Hranice samotného pojmu „integrování“ jsou v jejich očích poněkud posunuté a zdá se, že se zobecňují pouze na tolerování tradic místního národa a dodržování panevropským normám chování. Křesťanská kultura je v jejich očích žádaným bonusem.

Česká republika se ovšem drží asimilacionistického přístupu k integraci, zde musíme souhlasit se závěrem Uherka, že *„do české společnosti se nelze integrovat tím, že cizinec společnost obohatí svojí odlišností, ale především tím, že cizinec společnost přesvědčí, že se od ní neliší“* (Uherek, Hošková, Otčenášek, 2002, s. 92). V české společnosti je stále hluboko zakořeněný předpoklad, že přistěhovalci z východu mají být vděční za možnost zlepšit svoji životní úroveň skrze pobyt zde, i kdyby se jednalo o vysokoškolského profesora, který musí v nových podmínkách vykonávat nekvalifikovanou práci dělníka. Tento předpoklad se pak automaticky přenáší na samotné cizince a vytváří tak neopodstatněný tlak a zvýšenou pozornost vůči jejich integraci. Tématem dané práce však nebylo mapování postojů a nálad českého obyvatelstva, jakožto přijímající společnosti, proto až na několik drobných zmínek tohoto aspektu v textu tato myšlenka se zde dál nereflektuje.

Během analýzy získaných dat jsme se několikrát pozastavili nad otázkou, zda jsou rozdíly mezi přístupy k zařazení do hostující společnosti na základě (původní) státní příslušnosti. Došli jsme k závěru, že mnohdy se může zdát, že „Západ“ se „nepotřebuje“ integrovat. Na příkladech dvou našich respondentů je jasně vidět spokojenost se stavem neovládání místního jazyka a chvílemi až pohrdavý postoj vůči samotnému faktu emigrantství, který pro ně zavání téměř absurditou. „Východní“ imigranti mají

podstatně méně možností vyhnout se tlaku na začlenění se, především v cestě jazykové. Příslušníci západních zemí jsou si vědomí svého výsadního postavení mezi cizinci v očích majoritní české populace. Zde nesmíme zapomenout na skutečnost, že obrazy konkrétních skupin imigrantů (v drtivé většině na základě národnostní příslušnosti) jsou do jisté míry uměle vytvářeny v médiích, ať již záměrně, nebo opakováním již panujících předsudků v honbě za efektností.

V porovnání s výsledky výzkumu zaměřeného na mladou generaci přistěhovalců do ČR<sup>6</sup>, provedeného před léty, dané šetření jednoznačně poukazuje na přijetí našimi dotazovanými zodpovědnosti za svoje postavení v české většinové společnosti. Všichni vědí, proč tu jsou a jsou schopní velmi objektivně zhodnotit svoje aspirace a možnosti co se integrace týče, a v případě nespokojenosti se svoji současnou pozicí jsou ochotní na dalším (hlubším) sociokulturním začlenění pracovat.

Klíčový význam věkového faktoru pro učení jazyků i celkovou míru integrace jsme ostatně zdůrazňovali v teoretické části dané práce s odkazem na výsledky předchozích studií zaměřených na téma začleňování cizinců do hostující společnosti. Přesto náš výzkumný vzorek dotazovaných jedinců tuto pozitivní korelaci překvapivě nevykázal. Nižší věk respondenta v době jeho imigrace rozhodně nepodpořil jeho větší míru jazykové, a spolu s tím i kulturní integrovanosti.

Je patrný i vliv délky pobytu v České republice: čím delší dobu je cizinec přistěhovalý, tím větší je jeho šance a čas, který má k dispozici pro integrační proces. Ani jeden z těchto faktorů vůbec není determinující a korelace není s jistotou prokazatelná.

Dlouhodobý život v komunitě stejné národnosti znesnadňuje a prudce snižuje motivaci vzdálit se své původní kultuře. Ovšem odpojení od etnické komunity díky delší době pobytu v Česku, a tím větším praktickým zkušenostem a menší potřebě pomoci ze strany krajanů, dává start začlenění imigranta do kultury původního obyvatelstva. Někdy taková možnost vyplyne ze situace, ve které se imigrant ocitne (například práce mezi Čechy s absencí krajanů), někdy je k tomu potřeba impuls ze strany samotného přistěhovalce.

---

<sup>6</sup> KALISTRATOVÁ, Xenie. *Děti Východu v ČR: mezi asimilací a životem v etnické komunitě*. Praha, 2006. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Vedoucí práce: Ivan Vodochodský

Velkou roli v průběhu integrace hraje kultura životního partnera. V případě partnera-Čecha je větší vůle ke kulturní integraci. Nicméně zde má místo jiná otázka: není tomu opačně? Není to právě velká vůle k integraci, která žene cizince ke vztahu s představitelem (představitelkou) majoritní populace? Je velmi pravděpodobné, že právě toto téměř snížení vlivu attachmentu dává cizinci odvahu nepokračovat v zajetých kolejích své kultury, a tím i otevírá brány k dalšímu průběhu sociokulturní integrace.

Z hlediska cílů prointegrační politiky bychom viděli nespornou potřebu zaměřením se na dospělou populaci první generace imigrantů nikoliv jako na primární objekt snah začlenit je do většinové společnosti, nýbrž jako na nástroj výchovy jejich dětí jakožto druhé generace, která by byla v českém prostředí maximálně integrovaná. Právě na způsobu vnímání otázky integrace závisí, jakým způsobem a zda vůbec budou jejich děti i jejich potomci v české společnosti integrováni.

Nahlížíme-li na danou situaci pod tímto prizmatem, je evidentní, že je zde nesporná nutnost zvýšit motivaci, od začátku přistěhovaleckého příběhu nastavit cíle a hodnoty cizinců skrze jednotný přístup k samotné situaci integrovanosti a stanovit podmínky jejího naplnění. Jakýsi soubor kritérií nebo vzorový model, se kterým by se dal každý jedinec porovnávat. Imigrant má právo vědět co od něj hostující společnost očekává. Stejně tak majorita má právo chtít po cizinci určitý způsob integrace, vycházející zespoda, ze žebříčku hodnot, který uznává ta konkrétní přijímající společnost. Z druhé strany je potřeba formovat pohled přistěhovalců na vlastní situaci a přeložit větší část zodpovědnosti za vlastní integraci na ně samotné. Toto je ovšem otázkou pro celou migrační politiku.

## SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

### Seznam použitých českých zdrojů

BARŠOVÁ, Andrea, BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 8021038756.

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4824-5.

BERGER, Peter L. *Pozvání do sociologie: humanistická perspektiva*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-10-7. S. 124.

BERGER, Peter L., LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-46-1.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.

DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). In: Šišková, Tatjana. *Menšiny a migrace v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HORÁKOVÁ, Milada. *Zaměstnávání cizinců v České republice: Část I. Integrace cizinců na trhu práce v České republice*. Praha: VÚPSV, 2001.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN: 978-80-247-3679-2.

JEŘÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha : Karolinum. ISBN 80-7066-662-5.

KALISTRATOVÁ, Xenie. *Děti Východu v ČR: mezi asimilací a životem v etnické komunitě*. Praha, 2006. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Vedoucí práce: Ivan Vodochodský

MORGENSTERNOVÁ, Monika, ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1361-1.

PAULOVČÁKOVÁ, Lucie et al. *Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2015. ISBN 978-80-7452-106-5.

RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-023-0.

STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu*. Druhé, rozšířené české vydání. Boskovice: Albert, 1999. IBSN: 80-85834-60-X.

UHEREK, Zdeněk, HOŠKOVÁ, S, OTČENÁŠEK, J. *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2002.

### **Seznam použitých zahraničních zdrojů**

BOSSWICK, Wolfgang, HECKMANN, Friedrich. *Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006.

CASTLES, S., MILLER, M. J. *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. 4. vydání. New York: The Guilford Press, 2009.

SAM, David L., BERRY, John W. *The Cambridge handbook of acculturation psychology*. Cambridge University Press: 2016.

ФЕДОРОВ, Николай Ю. *Проблема этносоциальной интеграции иммигрантов из бывшего СССР в германское общество*. Москва: Социоэкономика, 1998.

## Seznam internetových zdrojů

BERNARD, Josef, MIKEŠOVÁ, Renata. Sociální integrace imigrantů na rozhraní mezi dočasnou migrací a trvalým usazením. *Sociologický časopis* [online]. 2014, Vol. 50, No. 4, s. 521-545. [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: [http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b241f0819e5eee89082adb43b65fd067c073c23d\\_14-4-03Bernard14.indd.pdf](http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b241f0819e5eee89082adb43b65fd067c073c23d_14-4-03Bernard14.indd.pdf)

CVVM AV ČR. *Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR (březen-2019)*. Tisková zpráva. [online]. © 8. 4. 2019 [cit. 2019-12-03]. Dostupné z: [https://cvvm.soc.cas.cz/media/com\\_form2content/documents/c2/a4895/f9/ov190408.pdf](https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4895/f9/ov190408.pdf)

iDNES.cz. *Žije u nás příliš mnoho cizinců, domnívá se čím dál víc Čechů* [online]. © 8. 4. 2019 [cit. 2019-12-03]. Dostupné z: [https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/pocet-cizincu-v-cesku-vyzkum-centrum-pro-vyzkum-verejneho-mineni-cvvm.A190408\\_165518\\_domaci\\_niv](https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/pocet-cizincu-v-cesku-vyzkum-centrum-pro-vyzkum-verejneho-mineni-cvvm.A190408_165518_domaci_niv)

LEONTIYEVA, Yana, MIKEŠOVÁ, Renata, TOLLAROVÁ, Blanka. *Pražané s cizím pasem. Výsledky výzkumu cizinců a cizinek ze zemí mimo EU žijících v české metropoli* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2018 [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://doi.org/10.13060/m.2018.69>

TOLLAROVÁ, Blanka. Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace? *Biograf* [online]. 2006, Vol. 39 [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v3902>

UHEREK, Zdeněk. *Integrace cizinců z hlediska emického a etického*. [online]. [cit. 2019-11-06]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/integrace-cizincu-z-hlediska-emickeho-a-etickeho>

ВАРШАВЕР, Евгений. Интеграция мигрантов. *Постнаука* [online]. 2016, номер 8 [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <https://postnauka.ru/video/94077>

ГАВРИЛОВА, Светлана, ЗАКАУРЦЕВА, Татьяна. Культурно-социальная интеграция мигрантов в Европейском союзе (На примере Германии,

Великобритани и Дании). *Международная жизнь* [online]. 2016, номер 8 [cit. 2019-06-18]. Dostupné z: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/1721>



## **SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK**

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění

AV ČR – Akademie věd České republiky

ČSÚ – Český statistický úřad

cit. – citováno

# SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

## Seznam obrázků

Obrázek 1: Mapa teritoriálního rozložení zemí původu respondentů výzkumu..... 33

## Seznam grafů

Graf 1: Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu ..... 12

Graf 2: Doba pobytu respondentů v ČR v letech..... 37

## SEZNAM PŘÍLOH

<b>Příloha A – Opora polostandardizovaných rozhovorů.....</b>	<b>I</b>
<b>Příloha B – Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR (březen 2020). Tisková zpráva CVVM AV ČR.....</b>	<b>III</b>
<b>Příloha C – Bibliografické údaje.....</b>	<b>VI</b>

# PŘÍLOHY

## PŘÍLOHA A – Opora polostandardizovaných rozhovorů

### Opora polostandardizovaných rozhovorů

#### Obecné:

Z jaké země pocházíte?

Věk?

Jak dlouho žijete v ČR?

Co jste původně vystudoval/a?

Kde jste pracoval/a před emigrací?

Kde pracujete teď (v českém kolektivu nebo s původními spoluobčany)?

Jste zaměstnanec, OSVČ nebo zaměstnavatel (vlastník firmy se zaměstnanci)?

Máte české občanství?

#### Nástin průběhu emigrace.

#### Ovládnutí českého jazyka.

#### Zázemí:

Rodina, děti, partner, příbuzní, ...

#### My a oni:

Češi, česká kultura, pocity, dojmy, názory.

#### Integrace:

Pocit „domova“, nostalgie, ...

Otevřenost české společnosti, překážky integrace.

#### Xenofobie a nacionalismus.

#### Kultura:

Svátky, tradice, dějiny, kultura, kulturní akce

Plány do budoucna:

Chcete, aby vaše děti tu zůstali a žili?

Cokoliv, co ještě chcete, aby v tomto rozhovoru zaznělo.

# PŘÍLOHA B – Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR (březen 2020). Tisková zpráva CVVM AV ČR



Centrum  
pro výzkum  
veřejného  
mínění

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.  
Jilská 1, Praha 1 / tel.: 210 310 591  
e-mail: cvvm@soc.cas.cz



## Tisková zpráva

### Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2020

- ① Sběr dat probíhal ve dnech 29. 2. – 11. 3. 2020. Výsledky tedy nereflakují aktuální situaci, ani události uplynulých dvou týdnů, jako je vyhlášení nouzového stavu 12. 3. kvůli pandemii nemoci COVID-19 a všechna následná opatření. Zveřejněná data tak neslouží jako reflexe současného stavu, ale jsou cenná jako informace do časové řady v rámci ostatních měření.
- ② Za nejsympatičtější jsou vedle Čechů považováni Slováci (více než čtyři pětiny dotázaných uvedly odpověď "velmi" nebo "spíše sympatičtí").
- ③ Největší antipatie vyvolávají Romové a Arabové – okolo 70 % dotázaných uvedlo odpovědi "spíše" či "velmi nesympatičtí".
- ④ Míra sympatií či antipatií k jednotlivým národnostem je více méně stabilní v celém sledovaném období (od roku 2013) s výjimkou Arabů, Vietnamců a Číňanů..

Zpracoval:  
Milan Tuček  
Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.  
Tel.: 210 310 593; E-mail: milan.tucek@soc.cas.cz



V březnu 2020 byl v rámci pravidelných šetření Naše společnost zkoumán vztah veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v České republice. Do šetření bylo zahrnuto celkem 14 národností žijících v naší zemi včetně Čechů, kteří v tomto případě slouží jako referenční skupina. Respondenti své sympatie či antipatie vyjadřovali pomocí pětibodové škály, na které bod 1 znamenal „velmi sympatičtí“, 2 „spíše sympatičtí“, 3 „ani sympatičtí, ani nesympatičtí“, 4 „spíše nesympatičtí“ a 5 „velmi nesympatičtí“.

Největší sympatie projevují občané zcela pochopitelně ve vztahu k Čechům (85 % zvolilo možnost „velmi sympatičtí“ nebo „spíše sympatičtí“ a dvě procenta „spíše či velmi nesympatičtí“) a k Slovákům (84 % sympatičtí / 4 % nesympatičtí). S odstupem následují Poláci, kterým projevuje sympatie 51 % veřejnosti proti 13 % vyjadřujících nesympatie. U následujících národností převažují sympatie nad nesympatiemi: Maďaři (35 % / 15 %), Vietnamci (40 % / 21 %), Židé (33 % / 17 %), Němci (37 % / 24 %), a Bulhaři (30 % / 20 %). U dalších dvou národností nastává převaha antipatií nad sympatiemi, i když největší podíl tvoří neutrální hodnocení „ani sympatičtí, ani nesympatičtí“: Rusové (25 % sympatičtí / 34 % nesympatičtí) a Ukrajinci (24 % / 35 %). V případě Číňanů (18 % / 39 %), Rumunů (16 % / 40 %), Arabů (7 % / 69 %) a Romů (5 % / 71 %) již deklarované antipatie tvoří největší část odpovědí, v případě dvou posledně zmíněných národnostních skupin dokonce výraznou absolutní většinu. Tradičně vysoce odmítavý vztah občané deklarují vůči Romům, u kterých 35 % respondentů zvolilo odpověď „velmi nesympatičtí“. V tomto ohledu se k nim ovšem v posledních letech přiblížili Arabové, když letos odpověď „velmi nesympatičtí“ uvedlo 34 % dotázaných (v roce 2019 dokonce 40 %). Oproti roku 2014 došlo k nárůstu krajních nesympatií ve vztahu k Arabům o současných 11 procentních bodů, přičemž více než desetibodový vzestup se odehrál mezi roky 2015 a 2016 (migrační krize).

Časové srovnání potvrdilo, že míra sympatií či antipatií k uvedeným národnostem je více méně stabilní v celém sledovaném období. Za povšimnutí stojí, že jediný významný nárůst antipatií k Arabům se zastavil v roce 2017. Za další zmínku stojí rovněž trvalý nárůst sympatií k Vietnamcům, kdy průměr v minulém roce dosáhl zatím nejnižší hodnoty od roku 2013 (poprvé zjišťováno), přičemž aktuální výsledek je s ním statisticky srovnatelný. V aktuálním výzkumu bylo dále dosaženo nejnižší hodnoty a tedy i nejvyšších sympatií od počátku měření v roce 2013 k Rumunům a Ukrajincům. Největší změnou oproti předchozímu šetření z března 2019 je nárůst nesympatií k Číňanům, kdy aktuální hodnota je statisticky srovnatelná s rokem 2013.

**Tabulka 1: Vztah k národnostním skupinám žijícím v ČR (%)<sup>1</sup>**

	Velmi sympatičtí (1)	Spíše sympatičtí (2)	Ani sympatičtí, ani nesympatičtí (3)	Spíše nesympatičtí (4)	Velmi nesympatičtí (5)	Nevím	průměr
Češi	47	38	13	2	0	0	1,70
Slováci	41	43	12	3	1	0	1,79
Poláci	13	38	34	10	3	2	2,51
Maďaři	7	28	44	11	4	6	2,74
Vietnamci	6	34	38	17	4	1	2,80
Židé	6	27	40	11	6	10	2,82
Němci	5	32	37	18	6	2	2,88
Bulhaři	5	25	42	15	5	8	2,88
Rusové	5	20	39	24	10	1	3,15
Ukrajinci	2	22	40	25	10	1	3,18
Číňané	2	16	37	26	13	6	3,34
Rumuni	2	14	37	30	10	7	3,35
Arabové	1	6	20	35	34	4	3,98
Romové	1	4	23	36	35	1	4,02

Pozn.: V tabulce jsou národnosti srovnány podle pořadí tak, jak se umístily v průměru podle oblíbenosti.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 29. 2. – 11. 3. 2020, 1012 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

**Tabulka 2: Vztah k národnostním skupinám žijícím v ČR – vývoj v čase (průměry)**

	III/2013	III/2014	II/2015	III/2016	III/2017	III/2018	III/19	III/20
Češi	1,69	1,58	1,59	1,66	1,75	1,69	1,68	1,70
Slováci	1,79	1,72	1,76	1,88	1,91	1,85	1,80	1,79
Poláci	2,47	2,40	2,47	2,61	2,59	2,52	2,65	2,51
Maďaři	2,96	2,80	2,88	2,93	2,86	2,85	2,72	2,74
Vietnamci	3,26	3,09	3,11	2,96	2,97	2,85	2,78	2,80
Židé	2,80	2,67	2,83	2,91	2,86	2,83	2,80	2,82
Němci	2,87	2,83	2,82	2,87	2,89	2,91	2,86	2,88
Bulhaři	2,98	2,88	2,95	2,98	2,93	2,97	2,88	2,88
Rusové	3,11	3,27	3,31	3,18	3,16	3,15	3,05	3,15
Ukrajinci	3,57	3,36	3,44	3,26	3,30	3,29	3,25	3,18
Číňané	3,35	3,28	3,25	3,27	3,27	3,15	3,13	3,34
Rumuni	3,60	3,56	3,55	3,59	3,52	3,50	3,44	3,35
Arabové	-	3,79	4,02	4,20	4,19	4,09	4,10	3,98
Romové	4,24	4,21	4,30	4,26	4,15	4,07	3,96	4,02

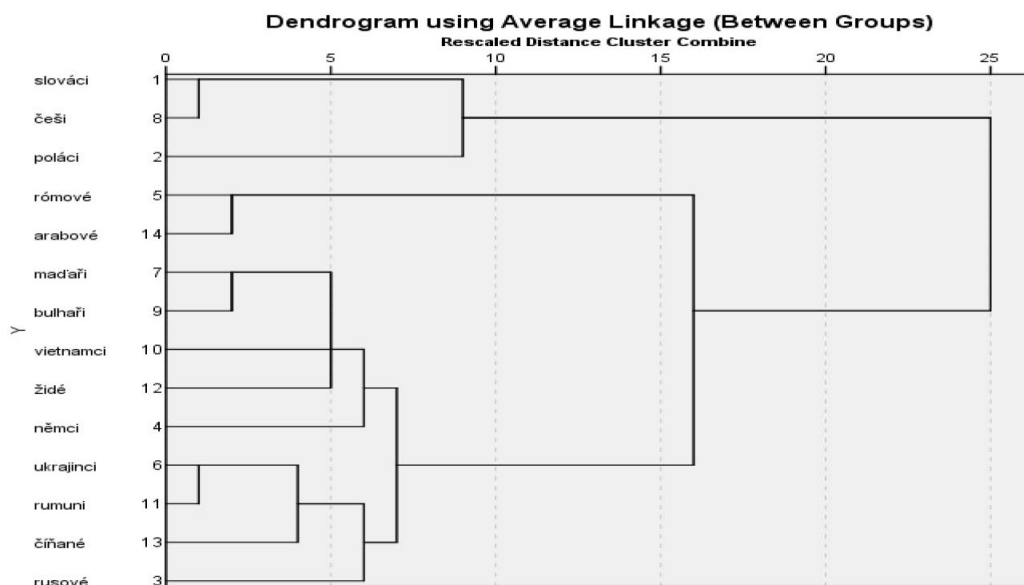
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Míra sympatií či antipatií ke sledovaným národnostem není až na výjimky podmíněna základními sociodemografickými charakteristikami (pohlaví, věk, vzdělání, životní úroveň). Lidé hodnotící životní úroveň své domácnosti jako dobrou vyjadřují větší sympatie k Němcům a Vietnamcům, kteří jsou více sympatičtější i ženám. Židé jsou více sympatičtí lidem s vysokoškolským vzděláním a naopak méně sympatičtí mužům. Určité rozdíly jsme zaznamenali i ve vztahu k Arabům, které hodnotí více negativně muži, dotázaní starší 60 let a lidé se středoškolským vzděláním bez maturity.

<sup>1</sup> Znění otázky: „Jak byste pomoci této škály označil svůj vztah ke skupinám obyvatelstva žijícím na území České republiky? a) Slováci, b) Poláci, c) Rusové, d) Němci, e) Romové, f) Ukrajinci, g) Maďaři, h) Češi, i) Bulhaři, j) Vietnamci, k) Rumuni, m) Židé, p) Číňané, q) Arabové.“ Možnosti odpovědí: 1 = velmi sympatičtí, 2 = spíše sympatičtí, 3 = ani sympatičtí, ani nesympatičtí, 4 = spíše nesympatičtí, 5 = velmi nesympatičtí.

Faktorová analýza odhalila 3 vzájemně nezávislé faktory, které vyčerpaly 59 % variance v rotovaném řešení. Do prvního faktoru se seskupili Asiaté (Číňané a Vietnamci), Arabové, Židé, částečně Rumuni, Romové a Maďaři (skórují i ve druhém faktoru). Jádro druhého faktoru vytvořili Rusové, dále tam patří Němci, částečně i Maďaři, Ukrajinci, Rumuni a Romové (skórují i v prvním faktoru) a Poláci (skórují i ve třetím faktoru). Třetí faktor tvoří zejména Češi a Slováci, částečně pak i Poláci. Nejednoznačné je zařazení Bulharů, kteří částečně skórují ve všech třech faktorech.

Klastrová analýza (viz následující graf) poskytla mírně odlišný výsledek. Za pozornost stojí, jak se spolu propojují národnosti v druhém (dolním) velké klastru: propojení jsou Ukrajinci, Rumuni, Číňané a Rusové, pak se propojili Maďaři, Bulhaři, Vietnamci, Židé a Němci, zcela oddělení jsou pak Arabové, kteří se propojili s Romy. Od všech těchto národností se oddělili podle očekávání Češi společně se Slováci, ke kterým se následně přiřadili Poláci. Celkově se dá říci, že klastrová analýza má blíže k zažitě stereotypizaci zkoumaných národností než výsledky faktorové analýzy.



Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 29. 2. – 11. 3. 2020, 1012 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.



---

## Technické parametry výzkumu

Výzkum:	<i>Naše společnost, v20-03</i>
Realizátor:	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
Termín terénního šetření:	<i>29. 2. - 11. 3. 2020</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Vážení dat:	<i>Vzdělání X NUTS 2, věk X NUTS 2, pohlaví X kraj, velikost místa bydliště X věk, vzdělání X věk</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr a vážení dat:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1012</i>
Počet tazatelů:	<i>179</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>OV.11</i>
Kód tiskové zprávy:	<i>ov200429</i>
Zveřejněno dne:	<i>29. dubna 2020</i>
Zpracoval:	<i>Milan Tuček</i>

---

## Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různě velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Vážení dat – způsob zvýšení reprezentativity souboru vzhledem k vybraným charakteristikám populace pomocí přiřazení váhy každému respondentovi. Váhy jsou vytvářeny pomocí metody iterativního proporčního vážení a pohybují se v rozsahu 0,333 až 3.

---

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt *Naše společnost*, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

---

„Aktivita byla podpořena Strategií Akademie věd AV21 v rámci výzkumného programu „Globální konflikty a lokální souvislosti: kulturní a společenské výzvy“. |

## **PŘÍLOHA C - Bibliografické údaje**

### **BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE**

**Jméno autora:** Xenie Romsy

**Obor:** Andragogika

**Forma studia:** kombinované studium

**Název práce:** Hranice kulturně-sociální integrace první generace dospělých imigrantů v ČR

**Rok odevzdání práce:** 2020

**Počet stran textu bez příloh:** 59

**Celkový počet stran příloh:** 7

**Počet titulů české použité literatury a pramenů:** 17

**Počet titulů zahraniční použité literatury a pramenů:** 4

**Počet internetových zdrojů:** 8

**Vedoucí práce:** Mgr. Martin Čížek, Ph.D.